

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE
FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU**

1129997

**GLOBALIZÁCIA A REGIONALIZÁCIA NA TRHU
S VÍNOM**

2011

Mariana Dudášová

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE
FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU**

**GLOBALIZÁCIA A REGIONALIZÁCIA NA TRHU
S VÍNOM**

Bakalárska práca

Študijný program:	Medzinárodné podnikanie s agrárnymi komoditami
Študijný odbor:	6221700 Medzinárodné ekonomické vzťahy
Školiace pracovisko:	Katedra ekonomiky
Školiteľ:	doc. Ing. Zentková Iveta, CSs.
Konzultant:	Ing. Judinová Eva

Nitra 2011

Mariana Dudášová

Čestné vyhlásenie

Podpísaná Mariana Dudášová vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému „Globalizácia a regionalizácia na trhu s vínom“ vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry.

V Nitre 11. mája 2011

Mariana Dudášová

Pod'akovanie

Touto cestou vyslovujem pod'akovanie doc. Ing. Ivete Zentkovej, CSc a Ing. Judinovej Eve za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej bakalárskej práce.

Nitra 11. mája 2011

Mariana Dudášová

Abstrakt

Základným cieľom bakalárskej práce je opísanie dopadu globalizácie a regionalizácie na trh s vínom na území Slovenskej republiky a vo svete. V práci ďalej autorka opisuje súčasné vývojové tendencie v sektore vinohradníctva a vinárstva.

Práca obsahuje v prvej kapitole základné definície pojmov globalizácia a regionalizácia. Prvá časť sa tiež zaoberá vývojom trhu s agrokomoditami na Slovensku a opisuje vývojové tendencie na trhu s vínom vo svete aj v Európskej únii.

Najdôležitejšiu časť práce tvorí kapitola Vlastná práca, v ktorej je stručne opísaná história a liečivé účinky vína. Podstatnú časť danej kapitoly autorka zamerala na analýzu súčasného vývoja na trhu s vínom na Slovensku. O vysvetlenie dopadu globalizácie a regionalizácie na trh s vínom sa snažila prostredníctvom vývoja ukazovateľov zahraničného obchodu. Za významný vplyv na zahraničný obchod sa považuje aj zavedenie novej legislatívy, ktorá obsahuje aj podmienky spojené so zvláštnymi požiadavkami terroir.

Môžeme povedať, že vinohradníctvo a vinárstvo patria k základným odvetviam agropotravinárskeho odvetvia. Aj keď je toto odvetvie plošne malé, prejavuje sa značným vplyvom na ekonomiku štátu. V súčasnosti zaznamenáva tento sektor mierny útlm, čo môže byť do určitej miery spôsobené aj následkami svetovej hospodárskej a finančnej krízy.

Kľúčové slová: globalizácia, regionalizácia, vinohradníctvo, vinárstvo, zahraničný obchod, trh s vínom, terroir

Abstract

The basic aim of this thesis is to describe the impact of globalization and regionalization of the wine market in the Slovak Republic and in the world. In further work the author describes current trends in the viniculture sector and viticulture.

The first chapter of work contains basic definitions of globalization and regionalization. The first part also deals with agrocommodities market development in Slovakia and describes trends in the wine market in the world and in the European Union.

The most important part is Own work chapter, which briefly describes the history and medicinal properties of wine. A substantial part of the chapter the author focused on an analysis of recent developments in the wine market in Slovakia. The explanation of the impact of globalization and regionalization of the wine market is sought by developing indicators of foreign trade. The introduction of a new legislation on foreign trade, is considered as a policy with significant impact on foreign trade, which also includes conditions associated with the specific requirements terroir.

We can say that viticulture and viniculture sectors are essential industries of agro-food industry. Although this sector has a small flat, it has a remarkable impact on the national economy. Currently, the sector recorded a slight downturn, which may be caused by some consequences of global economic and financial crisis.

Key words: globalization, regionalization, viticulture, viniculture, foreign trade, the wine market, terroir

Obsah

Obsah	7
Zoznam použitých skratiek.....	8
Úvod	9
1 Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky.....	11
1.1 Vysvetlenie pojmu globalizácia	11
1.2 Globalizácia a jej zložky	12
1.3 Charakteristika regionalizácie	13
1.4 Trh s agrokomoditami na Slovensku.....	14
1.4.1 Slovenská ekonomika a stav potravinárstva a poľnohospodárstva.....	15
1.4.2 Ekonomický stav poľnohospodárstva a potravinárstva SR	16
1.4.3 Poľnohospodárstvo krajín Európskej Únie	21
1.5 Vývojové tendencie vinohradníctva vo svete a EÚ.....	23
1.5.1 Situácia na trhu vo svete	23
1.5.2 Situácia na trhu EÚ	24
2 Cieľ práce.....	26
3 Metodika práce.....	27
4 Vlastná práca	30
4.1 História vinárstva a vinohradníctva.....	30
4.1.1 História vinohradníctva a vinárstva na Slovensku.....	31
4.2 Víno a jeho účinky na ľudské zdravie	32
4.3 Slovenské vinárstvo a vinohradníctvo v súčasnosti	33
4.3.1 Vývojové tendencie na trhu s vínom v SR.....	34
4.3.1.1 Zahranický obchod SR s vínom a hroznom.....	37
4.3.1.2 Vplyv WTO a EÚ na zahraničný obchod s vínom SR.....	41
4.3.2 Členenie slovenského vinohradníckeho regiónu	43
4.3.3 Legislatívny rámec vinohradníctva a vinárstva na Slovensku.....	46
4.4 Globalizácia a regionalizácia na trhu s vínom.....	47
4.4.1 Globalizácia v slovenskom vinárskom sektore.....	47
4.4.2 Regionalizácia v slovenskom vinárskom sektore	48
4.4.3 Terroir – Geografické označenie	49
Záver	51
Zoznam použitej literatúry	53

Zoznam použitých značiek

D.S.C.	Districtus Slovakia Controllatus (Vino s chráneným označením pôvodu najvyššej kvality zo slovenských apelácií)
ES	Európske spoločenstvo
EÚ	Európska Únia
g	gram
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade (Všeobecná dohoda a clách a obchode)
ha	hektár
HDP	hrubý domáci produkt
hl	hektoliter
kg	kilogram
l	liter
mil.	milión
OIV	Oraganization International de la vigne et du vin (Medzinárodná organizácia pre vinič a víno)
OSN	Organizácia spojených národov
R ²	regresný korelačný koeficient
SPP	Spoločná poľnohospodárska politika
SPU	Slovenská poľnohospodárska univerzita
SR	Slovenská republika
STU	Slovenská technická univerzita
ŠÚ	Štatistický úrad
t	tona
tis.	tisíc
TRIPS	Trade-Related Intellectual Property Rights (Dohoda o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva)
ÚKSÚP	Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky
VÚEPP	Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva
WTO	World Trade Organization (Svetová obchodná organizácia)

Úvod

Vinič hroznorodý (*Vitis vinifera*) je teplomilná rastlina, ktorá sprevádza ľudstvo už od nepamäti. Za pradávnych čias malo svojich bohov, svoje piesne a básne. Výrobok z hrozna je hroznové víno, ktoré sa považuje za jeden z najstarších, najkvalitnejších a najhygienickejších nápojov vo svete. V dávnych časoch sa využívalo ako nápoj, ktorý uhasil smäd. No po zlepšení kvality vody sa preorientoval význam vína na nápoj využívaný pri rôznych oslavách a náboženských obradoch. V súčasnosti sa kladie dôraz najmä na kvalitu tohto zlatého moku. Tento trend spôsobil výrazné zníženie produkcie stolových vín a náraste dostupnosti kvalitnejších vín. Trh s vínom vo výraznej miere ovplyvňujú aj iné trendy. Z tých najnovších sú to predovšetkým globalizácia a regionalizácia.

Globalizácia sa stáva pre svetovú ekonomiku všeobecne dobrým javom. Prostredníctvom nej sa uľahčuje výmena materiálnych a duchovných statkov. V rámci globalizácie dochádza k vzájomnému prepájaniu jednotlivých trhov, kde sa uskutočňuje voľný pohyb tovarov, služieb, kapitálu a osôb. Na druhej strane, v dôsledku globalizácie dochádza k vzájomným stretom medzi mocenskými krajinami, ktoré sa snažia vyvíjať čo najväčší tlak na ostatných konkurentov. Slovensko sa svojím vstupom do Európskej Únie stalo členom jednej z týchto mocenských krajín. Otvoril sa tak pre nás európsky trh, čo pre našich producentov znamená lepší prístup k zahraničným spotrebiteľom vína. Produkcia európskych výrobcov vína predstavuje takmer $\frac{3}{4}$ z celosvetovej produkcie. Tento status si udržiava vďaka svojim tradíciám a kvalite a na tomto základe, môžeme o Európe hovoriť ako o tradičnej vinohradníckej oblasti. Produkcia slovenských vinárov tvorí síce iba 0,2 % z celkovej európskej produkcie, no popri významne sa zlepšujúcej kvalite slovenských vín môžeme predpokladať, že naši vinári ešte nepovedali posledné slovo.

Oproti globalizácii stojí na pôde svetového trhu regionalizácia. Najlepšie viditeľná môže byť v integračných zoskupeniach, kam zaraďujeme aj Európsku Úniu. Podstatná sa tu javí otázka pôsobenia transnacionálnych spoločností, ktoré pôsobia nielen pozitívne, ale aj negatívne. Popri raste globalizácie vo svete sa čoraz viac pozornosti dostáva regionalizácii. V sektore vinohradníctva a vinárstva to predstavuje vyzdvihovanie typických sensorických vlastností vína, ktoré sú dané prírodnými

a klimatickými podmienkami vinohradníckej oblasti. Zhrnutie týchto činností sa nachádza pod jedným názvom – terroir. Terroir, čiže unikátne senzorické vlastnosti dané oblasťou a ročníkom vína, zahŕňa EÚ v Spoločnej organizácii trhu s vínom. V právnom predpise sú stanovené geografické označenia a akostný systém. V zahraničných krajinách však takáto legislatívna úprava neexistuje, a tým sa dostávajú aj menej kvalitné vína, bez geografického označenia, na pulty našich predajní.

Aj keď sa za tradičných výrobcov vína považujú najmä európski producenti, v poslednom období sa začal pestovať vinič aj v iných kútoch sveta. Je to hlavne vďaka lepším klimatickým podmienkam a kvalitnejším technológiám. Tieto faktory spôsobili nárast svetovej produkcie vína, čím sa začal vytvárať tlak na európskych vinohradníkov a na znižovanie plôch ich vinohradov. Výsledkom nadprodukcie vína vo svete spolu s odstraňovaním bariér obchodu spôsobilo neprehľadnosť na trhu s danou komoditou. Ako reakciu na súčasný stav vinárstva môžeme považovať legislatívne zmeny v EÚ a na Slovensku.

Vo svojej práci sa budem zameriavať na analýzu súčasných vývojových tendencií ekonomických ukazovateľov a taktiež na dopad globalizácie a regionalizácie na trh s vínom na Slovensku a čiastočne aj v zahraničí.

1. Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky

1.1 Vysvetlenie pojmu globalizácia

Globalizácia patrí v súčasnosti medzi najčastejšie skloňovaný termín. Globalizáciu je možné chápať v rôznych zmysloch a z rôznych uhlov pohľadu. Často sa vysvetľujú jej ekonomické a ekologické vplyvy na spoločnosť, no samotná definícia tohto pojmu neexistuje. Existuje len mnoho definícií, ktoré sa snažia opísať prejavy globalizácie, ale všeobecná definícia samotného výrazu nie je. Slovo globalizácia môžeme odvodiť od latinského slova glóbus, čo znamená guľa. Ako prvý použil tento termín Ronald Robertson pre názov svojej knihy v roku 1985. Od tohto momentu sa pojem začal používať vo vedeckých kruhoch. Avšak intenzívne využívaným a populárnym je až od 90. rokov 20. storočia. (HORSKÁ, E. 2007)

Globalizácia je proces, ktorý nie je typický len pre 20. a 21. storočie. Určité začiatky je možné postrehnúť už od 15. a 16. storočia. Potenciálny začiatok môžeme hľadať pri expanzii európskeho kapitalizmu. Globalizácia, ako sprievodný znak, sa prejavovala aj popri osvietenstve, kapitalistickej ekonomike, technologickej dokonalosti a rozširovaní európskej kultúry. Viditeľný podnet pre rozvoj globalizácie v prvej polovici 19. storočia bol vynález železnice, parného stroja, telegrafu alebo aj nástup liberalizmu, koncepcia voľného obchodu neobmedzovaného politickými hranicami a ďalšie. 19. storočie sa v súčasnosti definuje ako prvý vek globalizácie. Prvé obdobie ukončili dve svetové vojny, ktorých výsledkom boli obmedzenia medzinárodného obchodu, totalistická ideológia a studená vojna. Po značnom útlme od roku 1914 až po 70. roky nastal nový rozkvet globalizácie. Zlepšili sa politické podmienky, medzinárodný obchod, doprava, nastal rozvoj aj v oblasti telekomunikácie, televízií a internete. Vznik OSN a GATT signalizoval prvé pokusy o novú formu riadenia svetovej ekonomiky a sveta vôbec. (ŠMIHULA, D. 2010)

HRONSKÝ, Š. (2009) vidí začiatky globalizácie v období tesne po skončení druhej svetovej vojny v roku 1945. Podľa neho politické a vojnové konflikty bránili prirodzenému rozvoju globalizácie. Prvé kroky štátov ku globalizácii vidí vo vytvorení Európskeho spoločenstva a neskôr v koncipovaní dnešnej Európskej Únie. V poľnohospodárskej Európe dochádza k zrušeniu cla, liberalizácii obchodu, otvoreniu

trhov s poľnohospodárskymi produktmi, obmedzeniu dotácií a taktiež k vytvoreniu orgánu na riešenie sporov. Členské štáty sú do istej miery obmedzované vo svojej slobode, pretože musia dodržiavať stanovené predpisy. Národné predpisy sú prijímané z hľadiska rešpektovania noriem medzinárodných inštitúcií a štáty sú povinné rešpektovať šandardizáciu výrobkov. Členské štáty by sa mali podieľať na realizácii výrobných, legislatívnych, obchodných a výskumných činnostiach v rámci medzinárodných organizácií.

Jedným z rôznych hľadísk, ktoré sa spájajú s duševným vlastníctvom je aj zemepisné označenie pôvodu výrobku uvedeného na trh. K týmto výrobkom patrí aj hrozno, ale hlavne z neho vyrobené víno.

Pojem globalizácia sa používa na vysvetlenie zmien v modernom svete. Významný vplyv na rozvoj spoločnosti mala najmä technická revolúcia v oblasti komunikácie, cestovania a informačných technológií. Podľa KRAJČOVIČA, A. (2010) globalizácia nezávisí na jednotlivých krajinách, ale na obchodných a výrobných spoločnostiach a ich účasť vo svetovej ekonomike nie je výberom, ale stáva sa nevyhnutnosťou. Za znak globalizácie považuje autor zrútenie času a priestoru. Jeden z významných impulzov bol aj rozvoj dopravy v polovici 20. storočia. Pri efektívnejšej doprave mohli firmy uzatvárať obchody nielen s miestnymi partnermi ale aj s oveľa vzdialenejšími partnermi. Najlepším príkladom toho sú Spojené štáty Americké, ktorých miestne spoločnosti exportovali ako prvé na európske trhy. To však znamenalo potrebu prispôbiť sa novým zákazníkom a tým, že sa stretli dve rozličné kultúry, musel sa zmeniť aj spôsob výroby a predaja. Ďalším veľkým priekopníkom v globalizácii bolo Japonsko. Po prudkom rozvoji jeho ekonomiky v 70. rokoch sa japonské výrobky dostali aj do Európy a Ameriky. Výrobné odvetvia v Európe sa zredukovali a zostril sa konkurenčný boj. Tieto procesy prebiehajú od 80. a 90. rokov až dodnes. (KRAJČOVIČ, A. 2010)

1.2. Globalizácia a jej zložky

Podľa ŠMIHULU, D. (2010) globalizácia obsahuje v sebe tri alebo štyri zložky: technologickú, ekonomickú, politickú a kultúrno-civilizačnú globalizáciu. Autor opisuje globalizáciu ako proces alebo stav, pri ktorom dochádza k zmenšovaniu vzdialeností

medzi jednotlivými oblasťami sveta v súvislosti s rozvojom technologických prostriedkov.

V ekonomickom význame predstavuje globalizácia uvoľnenie prekážok pre pohyb kapitálu, tovarov a z časti aj pracovnej sily. V zjednodušenom zmysle môžeme globalizáciu charakterizovať ako pomerne vysokú mieru nezávislosti jednotlivcov a firiem. Tieto potom uskutočňujú obchodné transakcie nielen s domácimi ale aj so zahraničnými jednotlivcami alebo firmami. V procese globalizácie dochádza k vzniku akejsi globálnej dediny alebo k vytvoreniu jednotnej svetovej ekonomiky. Jedným z následkov tohto procesu je aj vyššia vzájomná závislosť jednotlivých krajín a regiónov.

Z ekonomicko-sociálneho hľadiska sa o globalizácií hovorí v zmysle globálnej spoločnosti, informačnej spoločnosti alebo globálnej informačnej spoločnosti. V tomto význame globálna spoločnosť predstavuje spoločnosť, ktorá prekonala prírodné prekážky a vzdialenosť pri komunikácií. Značný vplyv pritom mal aj rozvoj dopravy osôb a tovarov. V rámci globálnej spoločnosti sa včleňuje svet do informačnej spoločnosti. Svet sa rýchlo mení a tým pádom sa stáva viac globalizovaným. Z tohto dôvodu by si mal každý jednotlivec uvedomiť potrebu poznania cudzích jazykov a cudzej kultúry.

Kým pre koniec 20. storočia bolo nadšenie z globalizácie očividné, v dnešných časoch sa na tento fenomén už pozeráme viac vyvázenejšie. Ako každá akcia vyvoláva reakciu, tak aj globalizácia má svoje antiglobalizačné hnutia. Tie sa zameriavajú napríklad na ochranu tradičných hodnôt (islamisti), na ochranu prírody (ekologickí aktivisti) a rôzne iné. Snažia sa dosiahnuť demokratickú kontrolu a globálnu starostlivosť. Z tohto dôvodu preferujú pomenovanie hnutia za globálnu spravodlivosť. (ŠMIHULA, D., 2010)

1.3 Charakteristika regionalizácie

Popri rozvoji medzinárodných ekonomických integračných zoskupení sa začal používať termín regionalizácia. Ako územná fragmentácia sa objavuje už od polovice 20. storočia.

Pod pojmom regionalizácia rozumieme zblížovanie dvoch alebo viacerých ekonomických hospodárstiev smerom k väčšej vzájomnej integrácií. Základom pre tieto kroky je znižovanie prekážok pre pohyb tovarov, služieb, kapitálu a pracovných síl.

Vznik regiónov, ktoré vystupujú ako samostatné územné celky so svojimi špecifickými politickými, kultúrnymi a ekonomickými rysmi, predstavujú výsledok regionalizácie.

Regionalizácia prináša so sebou celý rad výhod a nevýhod. Z výhod sa sem môže zaradiť liberalizácia obchodu a zníženie cien výrobných faktorov, diverzifikácia a ekonomická špecializácia a otváranie ekonomiky globalizácií. Riziká, ktoré vyplývajú z regionalizácie sú nebezpečenstvo vzniku silných konkurenčných bojov medzi jednotlivými regiónmi a schopnosť ovplyvňovania slabších ekonomík silnejšími.

Globalizácia a regionalizácia sú veľmi zložité procesy, ktoré takpovediac prebiehajú súčasne. Sú to procesy, ktoré sa navzájom dopĺňujú a zároveň sú do značnej miery rozporuplné. Regionalizácia spôsobuje rozklad svetového hospodárstva na menšie celky, zatiaľ čo globalizácia sa snaží o jeho univerzalizáciu. (TICHÁ, M., 2007)

1.4 Trh s agrokomoditami na Slovensku

Poľnohospodárstvo patrí k základným odvetviam každého štátu. Okrem zabezpečovania potravinovej výživy patrí k jeho funkciám aj zvyšovanie kvality života na vidieku a zlepšovanie životného prostredia. Každý štát sa preto usiluje čo najviac podporovať toto odvetvie, čo vyplýva z jeho nemožnosti zastúpenia. Mnohé oblasti by bez podpory od štátu čelili čoraz väčším problémom nielen z hospodárskeho hľadiska, ale aj zo sociálneho a ekologického hľadiska. V Európskej únii sa presadzuje model poľnohospodárstva, ktorý vychádza z multifunkčnej úlohy. Jednou z podmienok na úspešné presadenie sa na európskom trhu bolo aj prispôbenie sa danému modelu. To spočíva v otvorení sa novému trhu, zvýšení konkurencie a efektívnosti vyrábaných a ponúkaných poľnohospodárskych výrobkov. (BUJŇÁKOVÁ, M., 2009)

Historický krok v slovenskej ekonomike, v spôsobe života a najmä v poľnohospodárstve, nastal 1. mája v roku 2004, keď sme sa stali právoplatnými členmi EÚ. Obdobie od vzniku samostatnej republiky po vstup do členstva EÚ sprevádzal výrazný pokles v hospodárení na pôde. Charakteristickými znakmi úpadku bola intenzifikácia, nedostatok vlastného a cudzieho finančného kapitálu. Uvedený jav bol podporovaný nízkou produktivitou, pomalým tempom inovácie, slabou konkurencieschopnosťou a nízkou modernizáciou prevádzok. S príchodom roku 2000 sa postupne zaznamenáva zlepšenie situácie a ekonomickej výkonnosti

poľnohospodárstva. No vývoj ekonomických ukazovateľov bol stále kolísavý a nejavil sa v ňom jednoznačný trend. (ŠIMO, D., 2010)

Od svojho vstupu do EÚ, v roku 2004, Slovensko uplatňuje Spoločnú poľnohospodársku politiku Európskej Únie. V roku 2009 bol zaznamenaný pokles účasti poľnohospodárstva na ekonomike štátu. Trend vzrastajúcej ekonomiky a dlhodobejšieho rastu sa pominul a tento rok sa javí ako prvý od vstupu SR do EÚ, v ktorom sa vyskytla strata. (Zelená správa, 2010)

1.4.1 Slovenská ekonomika a stav potravinárstva a poľnohospodárstva

Ako uvádza ŠIMO, D. (2010) k zníženiu účasti poľnohospodárstva na hrubom domácom produkte viedol aj fakt, že sa zvýšili ceny vstupov a ceny vyrábaných výrobkov sa naopak znížili. Autor ďalej uvádza, že k ďalším faktorom, znižujúcim výkonnosť poľnohospodárstva, patrí aj pokles zamestnanosti v sledovanom sektore, jej následný dopad na rast produktivity práce a menej efektívne využitie poskytnutých dotácií zo strany štátu.

K uvedenému názoru sa prikláňa aj BUJŇÁKOVÁ, M. (2009), ktorá vidí pokles poľnohospodárstva aj v pretrvávajúcej rozdielnosti v mzdovej oblasti, poklesom produkčnej schopnosti poľnohospodárskych podnikov a nárastom rozdielov medzi regionálnymi a medziročnými hospodárskymi výsledkami v podnikoch.

Podľa údajov zverejnených v Zelenej správe (2010) najväčší pokles roku 2009 bol zaznamenaný na hodnotách hrubej produkcie, medzispotrebe, tvorbe hrubého fixného kapitálu, účasti na zamestnanosti a priemernej mesačnej mzde. Úroveň miezd v pôdohospodárstve dosiahla 78,6% priemernej mzdy v hospodárstve. Reálna mzda vzrástla iba o 1,4% , čo je najmenej od roku 1989. Priemerná nominálna mzda sa zvýšila o 3% na 744,5 EUR. Priemernú mieru inflácie najviac ovplyvnil pokles cien pohonných látok a potravín. V roku 2009 dosiahla najnižšiu hodnotu 1,6% až od roku 1990. Zamestnanosť v potravinárstve sa vplyvom nákupu nových technológií znížila o 7,6%, a teda v potravinárstve pracovalo v sledovanom období 32 192 zamestnancov.

Poľnohospodárska prvovýroba prvý krát dosiahla stratu, a to vo výške 10,5 mil. EUR, no naopak, zisk sa zaznamenal v potravinárstve, čo predstavuje 196,2 mil. EUR. Zahraničný obchod a s ním prichádzajúca konkurencia spôsobila rozdielny vývoj domáceho dopytu a produkcie potravín. Nastal pokles v obrate zahraničného obchodu. Export oproti importu výrazne poklesol a v sledovanom období dosiahol

v agropotravinárskom sektore zatiaľ najnižšiu hodnotu vo výške -950 mil. EUR. (Zelená správa, 2010)

1.4.2 Ekonomický stav poľnohospodárstva a potravinárstva SR

Poľnohospodárstvo

Podiel poľnohospodárstva na HDP celkového hospodárstva predstavuje iba malú čiastku. S ohľadom na predchádzajúce roky môžeme povedať, že rok čo rok sa jeho percento znižuje. Dôsledok tohto negatívneho javu vidia odborníci z časti aj v prehĺbení finančnej a následne aj hospodárskej krízy. Ceny komodít prudko klesali a cez trhové systémy sa to prejavilo na spomalení ekonomiky SR. No celková ekonomika štátu rástla o čosi rýchlejšie ako ekonomická výkonnosť v sektore poľnohospodárstva. Doposiaľ však neboli prijaté opatrenia na odstránenie prírodných a trhových vplyvov na ceny, odbytu a poistné náhrady pre poľnohospodárov. (UHRINČAŤOVÁ, E., 2009)

Pre slovenské poľnohospodárstvo predstavoval rok 2009 stratu. Ceny komodít boli ovplyvnené najmä cenami na európskom trhu. Tie boli oproti predchádzajúcemu roku nižšie. Stratu v roku 2009 zapríčinilo aj to, že sa objemovo predalo menej produkcie a za nižšiu cenu ako v roku 2008. V roku 2008 podniky dosahovali zisk, pretože situácia na poľnohospodárskom trhu bola priaznivejšia a predalo sa viac objemovej produkcie a za vyššie ceny. Strata z roku 2009 predstavuje najväčšiu za posledných 10 rokov hospodárenia. (Zelená správa, 2010)

Tab. 1

Základné ekonomické ukazovatele za poľnohospodárstvo v mil. €

Ukazovateľ/Rok	2005	2006	2007	2008	2009
Výnosy	2 098,8	2 268,8	2 366,0	2 718,9	1 775,8
Náklady	2 108,7	2 225,4	2 355,6	2 664,2	1 879,3
Výsledok hospodárenia	-9,9	43,5	10,4	54,7	-103,5

Zdroj: ŠÚ SR, Zelená správa, vlastné spracovanie

Vstup Slovenska do EÚ spôsobil, že na naše poľnohospodárstvo začali pôsobiť rôzne interné a externé faktory, pretože sa náš trh otvoril pre zahraničie. Dominantný vplyv mala však Spoločná poľnohospodárska politika EÚ. Pre úspešnú aplikáciu SPP bolo potrebné vytvorenie nových inštitúcií, ako napríklad Poľnohospodárska platobná agentúra a iné. Obmedzenia, ktoré vyplývali z prijatia SPP boli najmä výrobné kvóty.

V rámci reformácie SPP prischlo Slovensku diskriminačné miesto. Naši výrobcovia dostali nižšie podpory v porovnaní so štátmi EÚ-15. Rozhodujúcim faktorom pre pridelovanie podpôr bola aj makroekonomická situácia hospodárstva krajiny. Slovenská ekonomika zaznamenala prudký nárast hospodárstva v rokoch 2004-2007 a tým sa posunula bližšie k ekonomickej úrovni starých štátov spoločenstva. (BACO, P., 2009)

Skreslenie v príjmoch poľnohospodárskych podnikov predstavujú práve tieto podpory čerpané z európskych fondov. Uvedené podpory mali väčšinou charakter platieb bez povinnosti produkovať, tzn. že mohli byť využité na rôzne účely a nie len na zvýšenie produkcie. Najčastejšie sa využívajú na udržanie životného prostredia na vidieku a kultúrneho rázu krajiny. Úroveň priamych platieb sa u nás postupne zvyšuje, ale v porovnaní s ostatnými členmi únie je to stále nedostačujúce. Aj keď podpora zo štátu nie je taká veľká ako v ostatných krajinách, je veľmi dôležitá, pretože bez nej by sa produkcia slovenských farmárov ukázala nezisková. Pri náraste priamych platieb sa začala znižovať produkcia v najviac stratových oboroch. (BUJŇÁKOVÁ, M., 2009)

Potravinárstvo

Situácia v oblasti potravinárstva na Slovensku je o čosi priaznivejšia. Potravinársky priemysel zaznamenal v roku 2009 kladný hospodársky výsledok pred zdanením. Podľa údajov štatistického úradu sa zisk medziročne zvýšil o 33%. Značnú zásluhu na tom majú aj prírodné podmienky. Podniky pôsobiace na znevýhodnených pôdach dosahujú v priemere až o 30 % nižšiu produktivitu oproti celkovému výsledku poľnohospodárstva krajiny. Z uvedeného dôvodu smerovala väčšina podpôr do podnikov, ktoré majú výhodnejšie prírodné podmienky. Výrobcovia sa s cieľom zvyšovania efektívnosti produkcie rozhodli redukovať počet odvetví na výrobu mäsa. Svoje financie presmerovali do odvetví rastlinnej výroby, ktorá sa javí ako rentabilnejšia, ak sú v nej vhodne zastúpené viacúčelové komodity. Negatívum tohto rozhodnutia sa prejavuje vo zvýšenom dovoze živočíšnych výrobkov za pomerne vysoké ceny. No záporné čísla môžeme sledovať aj pri bilancii produkcie kravského mlieka, obilia a taktiež kukurice. (BACO, P., 2009)

Najpriaznivejšie výsledky sa zaznamenali v oblasti výroby ostatných potravinárskych výrobkov vrátane cukrovarníckeho, ale s výnimkou cukrovinkárskeho odboru. Ako rentabilné sa javili aj obory spracovania a konzervovania mäsa, výroby

rastlinných a živočíšnych olejov a tukov a škrobu a škrobových výrobkov, výroby kakaa, čokolády a cukrovínok, výroby pečiva a múčnych výrobkov a taktiež odbor výroby piva a sladu. Nižšiu rentabilitu vykazovali obory výroby nealkoholických nápojov s produkciou minerálnych vôd a iných fľaškových vôd, ďalej to bol odbor destilovania, úpravy a miešania alkoholu, spracovanie a konzervovanie hydínového mäsa, výroba mliečnych výrobkov, spracovanie a konzervovanie ovocia a zeleniny, spracovanie mäsových a hydínových mäsových výrobkov a spracovanie a konzervovanie rýb, kôrovcov a mäkkýšov. Stratu zaznamenali len tri odbory potravinárskeho priemyslu a to výroba mlynských výrobkov, výroba hroznového vína a výroba a príprava krmív pre zvieratá. V porovnaní s rokom 2008 sa efektívnosť hospodárenia zlepšila a v priemere sa znížili náklady o 1,64 EUR, čiže na 100 EUR výnosov sa vynaložilo 95,2 EUR nákladov v odvetví. (Zelená správa, 2010)

Tab.2

Vývoj výsledku hospodárenia za výrobu potravín, nápojov a tabakové výrobky v mil. €
(potravinársky priemysel)

Ukazovateľ/ Rok	2005	2006	2007	2008	2009
Výnosy	4 122,1	4 260,4	4 264,3	4 734,3	3 773,2
Náklady	4 062,4	4 197,6	4 169,8	4 586,7	3 577,0
Výsledok hospodárenia	59,6	62,8	94,5	147,6	196,2

Zdroj: ŠÚ SR, Zelená správa, vlastné spracovanie

Spotrebný kôš občanov SR sa v porovnaní s minulými rokmi znížil. V súčasnosti tvoria výdavky obyvateľstva na potraviny, nápoje a tabak 27,1%. Je to spôsobené tým, že mzdy zaznamenávajú rýchlejší rast ako je rast cien potravín. Z uvedeného vyplýva, že si môžeme dovoliť vynaložiť svoje úspory aj na iné účely ako na stravovanie. V porovnaní s členskými krajinami EÚ-27 sú výdavky na našom území na potraviny aj tak ešte vysoké, vzhľadom na príjmy obyvateľstva. Obyvatelia EÚ-27 minú na stravovanie v priemere len 16% zo svojho príjmu. (ŽITŇANSKÝ, R., 2008)

Tab. 3

Spotrebné výdavky za potraviny, nápoje a tabak na Slovensku v %

Ukazovateľ / Rok	2005	2006	2007	2008	2009
Potraviny a nealkoholické nápoje	26,3	24,8	24,5	24,6	24,1
Alkoholické nápoje a tabak	3,0	2,9	2,9	2,8	3,0
Výdavky spolu	29,3	27,7	27,4	27,4	27,1

Zdroj: ŠÚ SR, Zelená správa, vlastné spracovanie

Ako uvádza Zelená správa (2010) trend v spotrebe potravín sa prejavil na zvýšenej spotrebe mlieka a mliečnych výrobkov o 1,5 kg a zeleniny o 2 kg. Nárast sa zaznamenal aj v spotrebe hydinového mäsa o 0,5 kg a bravčového mäsa o 0,5 kg. Klesla však spotreba hovädzieho mäsa o 0,6 kg, ďalej spotreba zemiakov o 2,5 kg, rýb o 0,3 kg a taktiež ovocia o 6,8 kg. Z uvedeného vyplýva, že sa objavuje nadmerná spotreba bravčového, hydinového mäsa a tukov. Nižšia konzumácia, ako to uvádzajú odporúčané výživové dávky, je zaznamenaná v hovädzom mäse, strukovinách, ovocí, mlieku a mliečnych výrobkoch, zemiakoch, rybách, zelenine a v obilninách v hodnote múky. Spomedzi okolitých štátov má SR najnižšiu spotrebu mäsa už od roku 1990. Od toho roku sa znížila až o 30,2% z pôvodných 84 kg na 58,6 kg na osobu. Klesajúci trend sa prejavuje aj v spotrebe mlieka. Od roku 1990 klesla jeho spotreba zo 110,9 kg na 49,5 kg na osobu. Tento pokles predstavuje až 55,4% oproti roku 1990.

Zahraničný obchod

Ekonomický rast hospodárstva meriame pomocou faktora zahraničného obchodu. Prostredníctvom tohto faktora sa stávajú najlepšími nestrannými predpokladmi hodnotové úspory na celosvetovom trhu spolu so schopnosťou prispôbovať sa. Prostredníctvom zahraničného obchodu sa efektívnejšie využívajú výrobné faktory v rámci medzinárodnej deľby práce. Slovenská republika už od svojho vzniku, v roku 1993, eviduje záporné saldo zahraničného obchodu. Výraznou mierou sa na záporných číslach podieľa zahraničný agrárny obchod. Saldo zahraničného obchodu v tomto sektore už dlhodobo vykazuje negatívny stav. Do určitej miery je to spôsobené slabou ochranou domácich výrobcov zo strany štátu a taktiež nedostatočnou podporou exportných aktivít agropodnikateľov. Negatívny výsledok sa ukazuje aj v podnikoch, ktoré sa zaoberajú produkciou takých komodít, ktoré majú na našom území dlhoročnú tradíciu a vhodné prírodné podmienky. (BANAI TÓTH, P., 2005)

Zahraničný agropotravinársky obchod sa v sledovanom období vyvíjal negatívne. Export v porovnaní s importom mal vyšší pokles, čo zapríčinilo záporné saldo obchodnej bilancie. Pri prerastaní hospodárskej krízy sa objavovala aj neistota na odbytových trhoch. Zhoršenie sa očakáva pri exporte už finálnych výrobkov. (UHRINČAŤOVÁ, E., 2009)

V roku 2009 sa najviac vyvážala čokoláda a v dovoze prevládalo bravčové mäso. Zvýšenie deficitu obchodnej bilancie spôsobili spracované potravinárske výrobky. Na agrárnom exporte sa najviac zúčastňovali: čokoláda, pšenica, semená repky, kukurica, slad, smotana, syry, tvaroh a nekoncentrované mlieko. V importe prevládali najmä bravčové mäso, čokoláda, sladené nealkoholické nápoje, víno, pekárske tovar, párky a salámy, repný cukor a cigarety.

V roku 2009 sa záporné saldo agrosektora o niečo znížilo v dôsledku pestovania nenahraditeľných komodít. No rozhodujúci podiel na výsledku mal dovoz spracovaných potravinárskych výrobkov. Ak sa v potravinárskom priemysle nezačne zvyšovať výkonnosť a efektívnosť, zlepšenie situácie sa nedostaví, pretože zvyšovanie exportu poľnohospodárstva bude viesť k importu s vysokou pridanou hodnotou, kde základom budú výrobné zložky pochádzajúce zo Slovenska. (Zelená správa, 2010)

Tab. 4

Vývoj zahraničného obchodu za SR celkom v mil. €

Ukazovateľ / Rok	2005	2006	2007	2008	2009
Vývoz	32 864	40 924	47 160	49 522	39 716
Dovoz	35 320	43 422	47 870	50 280	38 529
Obrat	68 184	84 347	95 030	99 802	78 244
Saldo	-2 456	-2 498	-710	-758	1 187

Zdroj: ŠÚ SR, Zelená správa, vlastné spracovanie

Tab. 5

Vývoj zahraničného obchodu v agrosektore SR v mil. €

Ukazovateľ / Rok	2005	2006	2007	2008	2009
Vývoz	1 556	1 735	1 849	2 037	1 762
Dovoz	2 222	2 296	2 667	2 909	2 712
Obrat	3 778	4 031	4 517	4 945	4 474
Saldo	-666	-561	-818	-872	-950

Zdroj: ŠÚ SR, Zelená správa, vlastné spracovanie

Uvedený dôvod nebol jediný, ktorý zapríčinil tento stav. Značný podiel na negatívnom vývoji zahraničného obchodu malo aj prehlbenie finančnej a hospodárskej krízy. Tá spôsobila rast nezamestnanosti, pokles reálnych príjmov domácností, čo malo za následok substituovanie jednotlivých druhov potravín. Finančná kríza sa podpísala aj na devalvácií okolitých mien a popri stabilnom a silnom Eure to znamenalo zníženie cien k nám dovážaných produktov a naopak zvýšenie cien exportovaných komodít. Ďalším faktorom bola aj nedostatočná produkcia spracovaných potravinárskych výrobkov. Nadprodukcia mlieka v EÚ spôsobila mliečnu krízu, ktorá u nás zapríčinila výrazný pokles exportu mliečnych výrobkov a na druhej strane SR sa stáva čoraz viac závislejšou na dovoze bravčového a hydinového mäsa. (Zelená správa, 2010)

1.4.3 Poľnohospodárstvo krajín Európskej Únie

Vývoj poľnohospodárstva na starom kontinente zaznamenáva v poslednom období značný útlm. Ceny poľnohospodárskych komodít sa ocitli na medzníku, kedy sa začali dramaticky zvyšovať. Posledné takéto zvýšenie sa zaznamenalo v roku 2008, kedy došlo k prehlbeniu hospodárskej krízy vo svetovej ekonomike. V súčasnosti sa mocenské krajiny usilujú vyhrať boj s výraznou nestálosťou cien poľnohospodárskych komodít. (ŠARMÍR, I., 2010)

Druhý odhad ekonomického poľnohospodárskeho účtu v krajinách EÚ-27 hovorí, že za rok 2009 sa dosiahol nižší poľnohospodársky príjem na jedného pracovníka až o 11,6% v porovnaní s rokom 2008. Tento pokles zapríčinil značný pokles hodnoty poľnohospodárskej produkcie v produkčných cenách. Príjem na pracovníka sa zvýšil v šiestich krajinách a v 21 bol zaznamenaný pokles. Zvýšenie sa predpokladá na Malte, v Dánsku a Fínsku a pokles sa očakáva v krajinách ako je Maďarsko, Luxembursko, Írsko, Nemecko či Taliansko. Z prepočtov vychádza, že

z EÚ-27 tvorili 80% poľnohospodárskeho príjmu členovia EÚ-15. Slovensko patrí ku krajinám, v ktorých sa príjem medziročne znížil. Na našom území bol zaznamenaný 12,8% pokles.

Ceny poľnohospodárskych komodít sa znížili oproti predchádzajúcemu roku. Najväčší pokles bol zaznamenaný pri obilninách, olejninách, mlieku, olivovom oleji a ovocí. Zamestnanosť v poľnohospodárstve v EÚ-27 sa pohybovala na úrovni 11,5 mil. osôb, ale počet zamestnancov medziročne klesol o 4,3%. Každoročne sa zaznamená pokles počtu zamestnancov, no v poslednom období sa tento pokles spomalil. Najviac osôb zamestnaných v poľnohospodárstve je na území Poľska, Rumunska a Talianska. Podľa prepočtu na 100 ha poľnohospodársky využívanej pôdy najväčší zamestnávateľ v odbore poľnohospodárstva je Malta, Cyprus, Slovinsko, Rumunsko, Grécko a Poľsko. V roku 2009 bolo na Slovensku zamestnaných 4,6 osôb na 100 ha pôdy. V porovnaní so susednými štátmi to bolo najmenej pracovníkov. (Zelená správa, 2010)

Podľa vyjadrení ŠIMA, D. (2010) na pôde EÚ sa Spoločná poľnohospodárska politika upravuje už približne 50 rokov. Jej formovanie do súčasnej podoby bolo do značnej miery komplikované pri existencií množstva poľnohospodárov a spotrebiteľov na území Európy. Za cieľ SPP je považované udržiavanie a cieľavedomé rozvíjanie trvalo udržateľného rozvoja. Jedným z čiastkových cieľov bola modernizácia sektora, ktorá zapríčinila vznik ďalších nových odvetví, spojených s predmetom tejto činnosti (nové systémy hnojenia, kŕmenie hospodárskych zvierat a podobne).

Európska Únia v súčasnosti diskutuje o budúcom vývoji Spoločnej poľnohospodárskej politiky. Je potrebné upraviť jej financovanie, no popri tom netreba zabúdať ani na jej význam ako strategického odvetvia. Ministri by sa nemali zameriavať iba na formy šetrenia, do úvahy by sa mali brať aj zmeny v prístupe k SPP. Nevyhnutným krokom k realizácii tohto zámeru by malo byť zblížovanie dvoch najvýznamnejších krajín v Európe a to Francúzska a Nemecka. Výsledkom týchto opatrení by malo byť zvýšenie konkurencieschopnosti EÚ ako takej. Je dôležité aby konkurencieschopnosť bola čo najefektívnejšia a to je možné dosiahnuť cez znižovanie a odstraňovanie regulačných opatrení. (ŠARMÍR, I., 2010)

1.5 Vývojové tendencie vinohradníctva vo svete a EÚ

1.5.1 Situácia na trhu vo svete

Produkcija vína v tradičných krajinách v okolí Stredozemného mora postupne stagnuje a viac sa rozvíja na územiach štátov, kde sa v minulosti vinič nepestoval. V nových oblastiach pestovania vína s ideálnymi podmienkami sa produkcia podporuje najmodernejšími technickými prostriedkami. Tento fakt zapríčinil zvýšenie svetovej produkcie, čo pre Európu znamená nové tlaky na znižovanie vinohradníckych plôch. Najväčšia plocha vinohradov však ešte stále pripadá na európsky kontinent (58,88%).

Z celosvetovej výmery vinohradov tvoria 21,66% plochy vinohradov v Ázii, 12,13% v Amerike, 4,92% v Afrike a 2,42% v Austrálii a na Novom Zélande. Za najväčších producentov vína z netradičných oblastí sa považujú Čína, Turecko, Argentína, USA, Chile a Juhoafrická republika.

V roku 2009 OIV zaznamenala medziročný pokles v celosvetovej produkcii vína oproti roku 2008 o 5 mil. hl. Taktiež klesla aj spotreba vína vo svete. Oproti roku 2008 klesla spotreba vína vo svete v priemere o 5,3% (12,8 mil. hl). Napriek tomu sa očakáva nárast spotreby vína v Brazílii, Austrálii a Českej republike. Najväčší pokles sa predpokladá v Južnej Afrike, Argentíne a USA. (ŠAJBIDOROVÁ, V., 2010)

Tab. 6

Vývoj produkcie a spotreby vína na svetovom trhu v mil. hl

Ukazovateľ/Rok	2004	2005	2006	2007	2008*	2009**
Produkcia	300	282,2	283,1	266,1	267,4	262,4
Spotreba	237,4	239,2	243,7	247,2	243,4	230,6

Zdroj : VÚEPP, vlastné spracovanie

* predbežný údaj

** odhad

V poslednom období sa ukazuje, že európska produkcia je na ústupe pred novými vinárskymi krajinami. USA, Chile, Argentína a Južná Afrika zvýšili svoj vývoz takmer na dvojnásobok európskeho vývozu. Dôvodov pre vznik tejto situácie je hneď niekoľko. Zámorské vinohradnícke krajiny čerpajú zo svojich komparatívnych výhod a geografickej polohy. Sektor vinárstva v daných krajinách využíva na produkciu najmodernejšie technológie a vysádza vo vinohradoch len tie najefektívnejšie odrody

viniča. Legislatíva im tu hrá do karát, pretože neobmedzuje výrobcov na striktné označovanie produktov, neexistuje štátna kontrola, no výrobky musia byť zdravotne nezávadné. Zámorskí producenti podporujú svoju taktiku na trhu aj vhodným marketingom a komunikáciou so spotrebiteľmi. Pri prieskume trhu sa snažia vyhovieť požiadavkám zákazníkov a tým čo najviac priblížiť produkty väčšiemu dopytu. (ŠARMÍR, I., 2004)

1.5.2 Situácia na trhu EÚ

Ako uvádza BERNÁTH, S. (2008) vinič hroznorodý je teplomilná rastlina, ktorá sa najviac pestuje v okolí Stredozemného mora, čiže v miernom klimatickom pásme. Podľa neho miesto pestovania viniča ovplyvňuje kvalitu hrozna a vína. V repertoári vín zo severnej oblasti sa nachádzajú vína s výraznejším buketom a arómou, ktoré majú aj vyšší obsah kyselín. V južných oblastiach by sme našli vína sladšie, menej aromatické a s nižším obsahom kyselín. V Európe sa za najväčších producentov vína považujú Španielsko, Taliansko, Francúzsko, Portugalsko, Rumunsko, Nemecko a Grécko. Vlády uvedených štátov vynakladajú podstatnú časť peňažných prostriedkov na podporu vinohradníckeho sektora. Vinohradníctvo tu zabezpečuje značný podiel poľnohospodárskej výroby a zamestnanosť na vidieku. V tradičných krajinách, zaoberajúcich sa vinohradníctvom, toto tvorí aj dôležitú súčasť agroturistiky, estetickú a spoločenskú funkciu.

Plochy vinohradov v EÚ-27 majú klesajúcu tendenciu. Podľa údajov Organization International de la vigne et du vin (OIV) sa ich veľkosť na rok 2009 predpokladá na 3 704 tis. ha. Pokles vinohradníckych plôch sa očakáva aj v tradičných vinárskych krajinách ako sú Španielsko, Francúzsko, Taliansko a Portugalsko. Naopak, očakáva sa medziročný nárast produkcie vína v EÚ-27 o 0,3%. V Bulharsku sa očakáva nárast produkcie až o 23,7%, v Rumunsku o 8,5% a vo Francúzsku o 9,4%. Vinári predpokladajú pokles produkcie na území Rakúska, a to až o 11,2%, Španielska o 9,5%, Nemecka o 8,1% a Grécka o 7%.

V roku 2009 sa v EÚ-15 znížila spotreba vína na jedného obyvateľa o 4,6% v porovnaní s predchádzajúcim rokom. Najväčší pokles sa zaznamenal o 11,6 % v Španielsku a o 9,4% v Grécku. Výraznejší pokles v spotrebe vína možno pozorovať aj v Holandsku, Taliansku a vo Veľkej Británii. (ŠAJBIDOROVÁ, V., 2010)

Tab. 7

Vývoj produkcie a potreby vína na trhu EÚ v tis. hl

Ukazovateľ/Rok	2005*	2006	2007	2008**	2009***
Produkcía (EÚ-27)	165 660	178 362	5 289	159 267	159 808
Spotreba (EÚ-15)	127 511	126 901	125 997	120 173	114 645

Zdroj : VÚEPP, vlastné spracovanie

* produkcia EÚ-25

** predbežný údaj

*** výhľad

Členské štáty Európskej Únie patria medzi najväčších výrobcov, producentov a spotrebiteľov vína na celom svete. Produkcia vína na starom kontinente predstavuje takmer 60% celosvetovej výroby. Taktiež spotreba vína sa tu pohybuje okolo 60%. Najväčšími producentmi v Európe sú Francúzsko (asi 1/3 z celkovej produkcie), Taliansko a Španielsko. A teda aj najväčšie problémy v oblasti vinárstva sa objavujú práve v týchto krajinách. Štáty v severnej časti Európy majú daný segment v podstatne lepšom stave, čomu na druhej strane škodí prijímanie právnych opatrení určených na ozdravenie sektora na juhu. V porovnaní so stavom v tretích krajinách sa Európa nedokáže prispôbiť novým požiadavkám na trhu. Európsky trh každoročne produkuje prebytok stolových vín, ktoré už v súčasnosti nenachádzajú odbytové miesta. Legislatíva nadmerne zaťažuje výrobcov po administratívnej stránke a tiež je tu systém kategorizácie vín, ktorý v zámorských krajinách nepoznajú. Vyžaduje sa kontrola a presné enologické postupy. Tieto opatrenia spôsobujú európskemu trhu problémy pri konkurencii so zahraničnými dodávateľmi. EÚ prísne vyžaduje plnenie týchto kritérií, no na opačnej strane nedokáže prinútiť zámorských dodávateľov, aby aj oni spĺňali tieto kritériá. (ŠARMÍR, I., 2004)

2. Cieľ práce

Víno je také staré ako ľudstvo samo. Už od nepamäti sa objavuje v gastronómii, liečiteľstve, pri náboženských bohoslužbách a taktiež pri rôznych udalostiach. V starodávnych kultúrach považovali ľudia víno za „nápoj Bohov“ a pripisovali mu nadprirodzené účinky, či dokonca nesmrteľnosť. 75 krajín z celého sveta sa dnes venuje výrobe vína.

Cieľom bakalárskej práce je zhodnotiť dopad globalizácie a regionalizácie na trh s vínom. Analýza vplyvu sa vzťahuje k územiu Slovenskej republiky a čiastočne aj Európskej Únie a tretích krajín.

Pre dosiahnutie hlavného cieľa je potrebná definícia a naplnenie ďalších čiastkových cieľov :

- definovať základné pojmy – globalizácia a regionalizácia
- charakterizovať súčasný stav na trhu s agropotravinárskymi komoditami
- stručne popísať historický vývin vinohradníctva a vinárstva a jeho liečivé účinky
- charakterizovať súčasné tendencie vývoja na Slovensku, v EÚ a vo svete
- posúdiť vplyv globalizácie a regionalizácie na sektor vinohradníctva a vinárstva

3. Metodika práce

Pri písaní bakalárskej práce sa postupovalo podľa nasledovných činností :

- výber témy práce
- vyhľadanie odbornej literatúry z domácich a zahraničných zdrojov
- definovanie hlavného cieľa a čiastkových cieľov práce
- stanovenie metodiky písania práce
- štúdium a využitie získaných údajov a poznatkov
- vypracovanie bakalárskej práce

Bakalárska práca je vypracovaná pod názvom „Globalizácia a regionalizácia na trhu s vínom“. Informačné zdroje využité pri vypracovaní pochádzali z knižných publikácií, časopisov a online zdrojov. Pri spracovávaní internetových zdrojov je potrebné brať do úvahy ich skreslenosť a nepresnosť, pretože môžu obsahovať aj neodborné poznatky.

Z dôvodu lepšej prehľadnosti sú niektoré údaje prezentované v tabuľkovej, grafickej a obrázkovej forme. Tento spôsob zabezpečuje lepšiu viditeľnosť súvislostí v skúmanej problematike. Informácie pochádzajú z kvalitných zdrojov ako sú Štatistický úrad SR a Komoditné a situačné výhľadové správy pre víno, ktoré vypracováva Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva.

Na analýzu trendu vývoja zahraničného obchodu s vínom Slovenskej Republiky, v období pred a po vstupe do EÚ, bola použitá štatistická metóda – **regresná analýza**. Pomocou regresnej analýzy zisťujeme matematický model, ktorý vysvetľuje vzájomný vzťah medzi dvoma alebo viacerými premennými. S pomocou regresie dokážeme :

- predpovedať správanie sledovaných hodnôt
- predpovedať výsledky výstupných premenných aj tam, kde neboli zadávané
- určiť body, pri ktorých sa predpoveď výrazne odlišuje od skutočnosti
- zistiť štatistickú závislosť medzi zadávanými premennými

Údaje, z ktorých sme vychádzali pri výpočte regresnej štatistiky boli v nominálnych veličinách. Pri určovaní výsledkov sme vychádzali z najjednoduchšieho modelu, a to lineárneho. Pri tomto modeli to znamená, že vypočítané údaje sme vyrovnali pomocou lineárnej regresnej trendovej čiary.

Significance F predstavuje **teoretickú hladinu významnosti**, na základe ktorej vyhodnocujeme významnosť vypočítaného modelu ako celku. Hodnota Significance F sa porovnáva s pravdepodobnosťou chyby I. druhu, ktorá sa určuje na hranici 5% (resp. 0,05), alebo 1% (resp. 0,01). Pri vyhodnocovaní testu môžu nastať situácie:

Ak Significance F < 0,05 vtedy je model ako celok štatisticky významný

Ak Significance F < 0,01 model ako celok posudzujeme ako štatisticky vysoko významný

Ak Significance F > 0,05 model je ako celok štatisticky nevýznamný

P- value nám overuje **štatistickú významnosť** odhadovaných parametrov regresnej funkcie. Čím je P- value nižšia, tým je väčšia pravdepodobnosť, že bude nulová hypotéza zamietnutá a koeficienty regresnej funkcie budú významne zaradené do modelu. P- value porovnáваме, podobne ako Significance F, s pravdepodobnosťou chyby I. druhu alfa (0,05 alebo 0,01).

Ak P- value < 0,05 vypočítaný parameter je štatisticky významný a premenná, pri ktorej stojí je významne zaradená do modelu

Ak P- value < 0,01 parameter sa javí ako štatisticky vysoko významný a premenná, pri ktorej stojí je štatisticky vysoko významne zaradená do modelu

Ak P- value > 0,05 usudzujeme, že parameter a aj premenná sú štatisticky nevýznamné

R² sa nazýva **korelačný koeficient**, ktorý nám určuje mieru tesnosti závislosti medzi vysvetľovanou a vysvetľujúcou premennou, čiže hovorí o tom, aká je sila závislosti medzi jednotlivými premennými navzájom. Výsledok sa pohybuje v intervale (-1;1).

Ak sa $R^2 = 1$ vtedy je závislosť medzi premennými úplná.

Ak je $R^2 > 0$ značí to o priamoúmernej závislosti medzi parametrami.

Ak je $R^2 < 0$ model predpovedá nepriamu úmeru medzi parametrami.

Ak nastane prípad, keď $R^2 = 0$, znamená to, že podľa modelu premenné nevykazujú žiadnu štatistickú závislosť medzi sebou navzájom, ktorá by bola preukazná.

V úvodnej časti práce boli vysvetlené základné pojmy globalizácia a regionalizácia, a taktiež oboznámenie so situáciou na trhu s agrokomoditami, podľa informácií čerpaných z knižných a internetových publikácií.

V druhej časti sa podrobnejšie venujeme vývojovým tendenciám trhu s vínom na Slovensku a v zahraničí. Analyzované údaje pochádzajú z odborných zdrojov, kníh a internetu. Údaje použité na analýzu vývoja predstavujú obdobie od roku 2000 až po

vinársky rok 2009/2010. Na bližšie vysvetlenie dopadu globalizácie a regionalizácie na vinohradníctvo a vinárstvo boli použité informácie z online časopisov.

4. Vlastná práca

4.1 História vinárstva a vinohradníctva

Víno patrí medzi najstaršie nápoje na svete. Je podstatne staršie ako prvé poznatky o ňom. Z toho môžeme vyvodit' predpoklad, že najstaršou kultúrnou rastlinou je aj vinič hroznorodý. Vo väčšine vedeckých publikáciách sa uvádza, že vinič pochádza z Kaukazu a strednej Ázie z oblasti Kaspického a Čierneho mora. Podľa archeologických objavov možno konštatovať, že sa víno z Ázie ďalej rozšírilo do Egypta, o čom svedčia aj obrazce na stenách v hrobkách faraónov. Vinič sa v rovnakom období objavuje aj v Sýrii, Babylonii, ďalej Číne, Palestíne a aj v Grécku. Gréci potom priniesli vinič hroznorodý do Rímskej ríše, a tá ho rozširovala popri svojich výbojoch aj do iných častí Európy. Tak vznikli mnohé vinohradnícke oblasti na území Európy, čo dnes predstavuje územia Francúzska, Portugalska, Španielska, Nemecka, Česka a Slovenska. O rozšírenie viniča v strednom a severnom Taliansku sa v značnej miere pričínili Etruskovia. V hrobkách našli archeológovia fresky súvisiace s vínom, ktorých vek sa odhaduje na viac ako 2 500 rokov.

No za najstaršie poznatky o víne sa považujú zvitky a kresby pochádzajúce z najstarších dôb Egypta, teda spred 3 200 rokov pred Kr. V hrobkách faraónov sa našli kresby o pestovaní, lisovaní a príprave vína a taktiež o jeho pití. Za boha vína považovali Egypťania boha Ozirisa. Často sa víno používalo aj na nekrvavé obete. V danom čase malo víno v Egypte, Sýrii a Babylonii významnú úlohu. Popri chlebe a oleji sa považovalo za jednu z nevyhnutných potrieb pre život. V Grécku za zakladateľa vinárstva označovali boha vína Dionýza. V tom období víno ospevovalo mnoho známych básnikov ako bol Homér, Vergílius, Anakreón či Kratin. Autori vo svojich dielach opisovali vinobranie, oslavy vína a tiež hovoria o úcte k vínu.

V Rímskej ríši sa pestovanie viniča udomácnilo v 8. až 1. storočí pred Kr. Víno sa používalo pri hostinách a bolo veľmi obľúbené. Vinohradníctvo Rimanov bolo na pomerne vysokej úrovni, o čom svedčia početné knihy o vinárstve a vinohradníctve. V nich môžeme nájsť postupy, ktoré sa používali pri výrobe vína a taktiež odrody bielych a modrých vín, ktoré sa v tom období pestovali. Rimania popri svojej rozpínavosti priniesli vinič aj do Afriky. Ako je známe z písomností, u Arabov víno nebolo veľmi obľúbené. S príchodom islamu do Afriky a zákazom pitia alkoholických

nápojov bolo vinárstvo a výroba vína potlačená. Opätovný rozvoj nastal až s príchodom vysťahovalcov z Francúzska.

Do Ameriky priniesli vinič španielski moreplavci. Európsku révu *Vitis vinifera* (vinič hroznorodý) vysádzali predovšetkým v Mexiku, Argentíne, Chile a Peru. Európske odrody sa udomácnili najmä v Kalifornii a v ostatných častiach Ameriky sa pestovala pôvodná odroda *Vitis labrusca*. Rozvoj vinárstva v USA zbrzdila prohibícia a opätovný rozmach nastal až po druhej svetovej vojne. Okolo roku 1800 sa prvýkrát objavil vinič aj v Austrálii. Jeho pestovanie sa rýchlo rozšírilo po celom území a taktiež preniklo aj na Nový Zéland.

4.1.1 História vinohradníctva a vinárstva na Slovensku

Na území dnešného Slovenska sa vinič pestuje už viac ako dve tisíc rokov. Archeologické nálezy svedčia o pestovaní hrozna už v časoch Keltov. Na vrchu Molpír pri Smoleniciach sa našlo sedem vinohradníckych nožov a hlinená nádoba, ktorá pravdepodobne slúžila ako zásobnica na víno. Ich vek sa odhaduje na 7.-6. storočie pred Kristom. Za najväčší rozmach vinohradníctva na Slovensku sa zaslúžili Rimania. Popri svojich vojenských výbojoch prinášali na novo obsadené územia vinič. Významný vplyv tu mal rímsky cisár Markus Aurélius Próbus (276 – 282 po Kr.), ktorý nariadil všetkým vojenským jednotkám pestovanie a dorábanie vína pre vlastnú spotrebu. Preto najväčšie plochy vinohradov boli v oblastiach okolo vojenských táborov, čo bolo územie dnešného Rakúska a Slovenska. S pomocou vojska boli teda vysadené vinice v Bratislave, Devíne, Trenčíne, Stupave a v Tokajskej oblasti.

Obdobie stredoveku neprialo vinárstvu na Slovensku, no rozširovanie kresťanstva a výstavba kláštorov zabezpečila jeho rozvoj. Vinice sa rozšírili aj na územie okolo Dunaja a na dolné Považie. Po vpáde Turkov v roku 1241 bola značná časť viníc zničená a obnoviť sa ich podarilo s pomocou Nemcov a Talianov. Za vlády Márie Terézie a Jozefa II dochádza v 18. storočí k výraznému zlepšeniu vinohradov. V tomto čase bola výmera viníc až trojnásobne vyššia ako dnes, čo predstavovalo okolo 57 000 ha.

V 70. rokoch 19. storočia sa v Bratislave objavila fyloxéra (voška viničová), ktorá zničila až dve tretiny vinohradov. Pri riešení problému ako bojovať s týmto škodcom sa zistilo, že americká réva je odolná proti fyloxére. Z tohto dôvodu sa začal vinič štepiť s rôznymi kvalitnými odrodami. V období vojny došlo k útlmu vinárstva v Európe a plochy vinohradov na Slovensku sa znížili až na 12 000 ha. Až po prechode

od individuálneho vinohradníctva k družstevnej výrobe hrozna a plánovanej výsadbe sa plochy viníc zvýšili. Štát podporoval rozvoj vinárstva a snažil sa dosiahnuť sebestačnosť v spotrebe vína. Výroba sa špecializovala prevažne na stolové vína a značkové a odrodové vína stagnovali.

4.2 Víno a jeho účinky na ľudské zdravie

V minulosti vo veľkej miere ľudia verili, že víno môže mať aj liečivé účinky. Svedkami liečivej sily vína sú početné antické záznamy a egyptské hieroglyfy pochádzajúce spred 4 000 rokov pred Kr.. V súčasnosti sa víno, bohužiaľ, posudzuje iba z hľadiska obsahu alkoholu. Mnohé výroky známych lekárov z minulosti však hovoria o blahodarných účinkoch tohto moku. Otec americkej psychiatrie, Benjamin Rush, už v roku 1812 tvrdil, že víno, na rozdiel od alkoholických nápojov, inšpiruje k optimizmu a dobrej nálade. Až s vedeckým a technickým rozvojom koncom 20. storočia sa podarilo potvrdiť liečivé účinky vína. Možno konštatovať, že v primeraných dávkach je víno skutočne liekom, no na druhej strane nadmerné požívanie vína vedie práve k tým chorobám, ktoré sa snažíme liečiť. Zároveň je potrebné pripomenúť, že niektoré lieky v kombinácii s alkoholom, a teda aj vínom, môžu vyvolať ťažkú otravu krvi a v najhorších prípadoch aj smrť.

Víno sa celé tisícročia používa na liečebné účely. Využívali ho ľudový liečiteľia, šarlatáni, zázrační lekári a rovnako aj oficiálna medicína. Popularita vína sa zvyšovala aj vďaka jeho využitiu pri liturgiách alebo častým zmienkam vo Svätom písme. O víne a jeho zázračných liečivých účinkoch hovoria mnohé príslovia, porekadlá, aforizmy, báje, povesti i legendy. Antický lekár Galén, jasnovidka a vizionárka Hildegarda z Bigenu, známy arabský lekár Abu Ali Ibn Sina, Paracelsus alebo aj sám Hippokrates považovali víno za dôležitú súčasť svojej lekárskej praxe. Hippokrates (5. – 4. storočie pred Kr.) sa o víne vyjadril, že je to vec podivne vyhovujúca človeku – nielen zdravému, ale aj nemocnému. Nech sa však podáva v správnej miere, podľa stavby tela jednotlivca.

Mnohí vedci sa zaoberali a zaoberajú skúmaním vína. Pri svojich výskumoch zistili, že vo víne sa nachádza niekoľko stoviek rôznych látok. Ide predovšetkým o vitamíny, aminokyseliny, organické kyseliny a minerálne látky. Z vitamínov majú najväčšie zastúpenie vitamíny B₁, B₂, B₆, B₁₂, vitamín H, kyselina listová, kyselina pantoténová a ďalšie. Ich obsah je do značnej miery závislý od podnebia, kde sa hrozno

pestuje, od odrody hrozna alebo od spôsobu spracovania. Z výsledkov výskumov sa zistilo, že červené a biele vína obsahujú účinné P- vitamínové zložky. Tieto P –vitamíny sa nazývajú aj polyfenolové látky a pôsobia vo víne ako základné antioxidantné látky, ktoré spolu s etanolom, pri požívaní malého množstva, pôsobia na ľudský organizmus pozitívne. Tu sa vynára otázka správnej miery pitia, teda koľko vína možno denne vypiť. Názory na dennú dávku alkoholu v krvi sa, samozrejme, líšia. Vo všeobecnosti sa uznáva hranica 50 g alkoholu na deň u mužov (teda jedna fľaša denne) a u žien je to z viacerých zdravotných dôvodov iba tretina tejto dávky, čiže 20 g alkoholu na deň. V priemere je to teda 20-30 g etanolu denne, čo predstavuje 0,25-0,40 l vína.

Práce francúzskych, britských a amerických vedcov hovoria o priaznivom vplyve vína na ľudský organizmus. Víno vďaka svojmu zloženiu priaznivo ovplyvňuje kardiovaskulárny systém, systém látkovej premeny, tráviacu sústavu (čistí a dezinfikuje ústnu dutinu, napomáha žalúdku a črevám pri vylučovaní, pomáha pri zápachu z úst a potiahnutom jazyku), pomáha pri anémii, cukrovke a iných. Pri miernom pití vína sa prejavuje jeho priaznivý účinok aj v rekonvalescencii pri uzdravovaní. Nielen po organickej stránke je víno pre človeka vhodným nápojom, ale aj po psychickej. Nápoj podporuje dobrú náladu, spokojnosť a spôsobuje psychickú úľavu. No aj s konzumáciou vína treba byť opatrný. Priemerné pitie nespôsobuje ťažkosti, a preto praví milovníci sa nestanú alkoholikmi.

4.3 Slovenské vinárstvo a vinohradníctvo v súčasnosti

Po páde železnej opony v roku 1989 postupne zanikla družstevná veľkovýroba hrozna a vinársky priemysel. Vinárske závody zanikli, alebo sa stali súčasťou poľnohospodárskych družstiev. Ako následkom týchto skutočností nastal úpadok vinohradníctva a vinárstva na Slovensku. Dnes evidujeme približne 300 rôznych vinárskych a vinohradnícko-vinárskych spoločností, ktoré sa zaoberajú pestovaním a vyrábaním vína. Od roku 1989 sa znižovala výmera vinohradov z 38 000 ha na 17 289 ha. Znižovanie nastalo v dôsledku reštitúcií, zostarnutia a vyklčovania vinohradov alebo využitiu pôdy na iné ako vinárske účely. V dnešnej dobe je rodiacich vinohradov približne 9 000 ha a zvyšných 4 000 ha tvoria mladé, ešte nerodiace vinice. Európska Únia vynegociovala pre Slovensko 22 227 ha plôch viníc. Z tohto dôvodu by sa malo zamerať na výsadbu nových alebo obnovu starých vinohradov. Na európskej produkcii vína sa Slovenská republika podieľa len zanedbateľným percentom (asi 0,3%). Celková

spotreba vína na jedného obyvateľa sa pohybuje okolo 12 l, čo spolu predstavuje približne 600 000 hl vína. Naproti tomu v Európe vychádza priemerná spotreba vína na jedného obyvateľa na 32 l ročne. Domáca ročná produkcia nedokáže pokryť dopyt, a preto sa až 50 % importuje zo zahraničia. Väčšinou sa jedná o nekvalitné stolové vína s nízkou cenou. Pred rokom 1989 sme do Česka vyvážali až 200 000 hl vína a v roku 2007 sa doviezlo z Českej republiky 15 600 hl vína. Nadbytok produkcie vína sa eviduje na celom svete. Naši vinári sa špecializujú hlavne na akostné vína a vína s prívlastkom, ktoré sú svojou kvalitou schopné konkurovať aj najkvalitnejším vínam z dovozu. Vo výrobe vína má Slovensko pozitívne predpoklady do budúcnosti, aby sa mohlo stať v tejto oblasti poľnohospodárstva sebestačné. Krajina môže uspieť v silnom konkurenčnom boji len ak bude ponúkať vína čo najlepšej kvality. S využitím moderných technológií a vlastných poznatkov a skúseností sa dosiahne značný pokrok pri výrobe vín.

Pre vinárstvo je dôležité vyvolať u spotrebiteľov záujem o rôzne druhy vína a poznanie aj enologických vedomostí. Asociácia somelierov Slovenska a Zväz výrobcov vína Slovenska sa snažia zvyšovať úroveň vinárstva prostredníctvom rôznych odborných kurzov, seminárov a súťaží. O zvyšovanie vzdelania v odbore vinárstva sa starajú Stredná vinársko-ovocinárska škola Modra a Stredná odborná škola vinársko-ovocinárska vo Viničkách, Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva, Fakulta biotechnológie a potravinárstva na SPU v Nitre a dlhodobo Fakulta chemickej a potravinárskej technológie na STU v Bratislave.

4.3.1 Vývojové tendencie na trhu s vínom v SR

Vinárstvo patrí na Slovensku k veľmi významným odvetviam rastlinnej výroby. Na našom území má bohatú tradíciu a dorábajú sa tu kvalitné vína. I keď výmera vinohradov tvorí v súčasnosti iba necelé percento z obhospodarovanej poľnohospodárskej pôdy, podiel úžitkov z vinárskej produkcie tvorí približne 2,6% HDP. V prvých rokoch existencie samostatnej Slovenskej republiky prevládal v sektore vinárstva export nad importom. Prebytočná výroba vína sa vyvážala najmä do susedného Česka. Dnešná situácia však predstavuje opak. Domáca výroba nedokáže pokryť dopyt spotrebiteľov a chýbajúce dopytované množstvo je potrebné dovážať zo zahraničia. Na pokles produkcie vplyva viacero faktorov. Predovšetkým je to znižovanie výmery vinohradov, nedoriešené vlastnícke vzťahy k vinohradníckej pôde, vysoký vek výsadiieb, potrebné rekonštrukcie opustených viníc a mnohé ďalšie.

Pri vstupe do EÚ boli Slovensku priznané výsadbové práva vo výmere na 22 227 ha vinohradov, i keď k 31. 07. 2010 bola, podľa metódy zisťovania plôch vinohradov Ústredným kontrolným a skúšobným ústavom poľnohospodárskym (ÚKSÚP), zaregistrovaná celková plocha vinohradov len 19 634 ha. Z toho rodiace vinohrady predstavujú 15 277,7 ha, nerodiace vinohrady do 3 rokov 661,0 ha a neobrábané vinohrady 3 695,3 ha. Muštové biele odrody predstavujú z celkovej výmery 12 899,9 ha, muštové odrody modré 4 536,4 ha, stolové odrody 231,6 ha a vinič podpníkový 78,2 ha. Výmera 1 887,9 ha je vysadená zmesou odrôd.

Tab. 8

Plochy vinohradov podľa vinohradníckych oblastí k 31.07. 2010

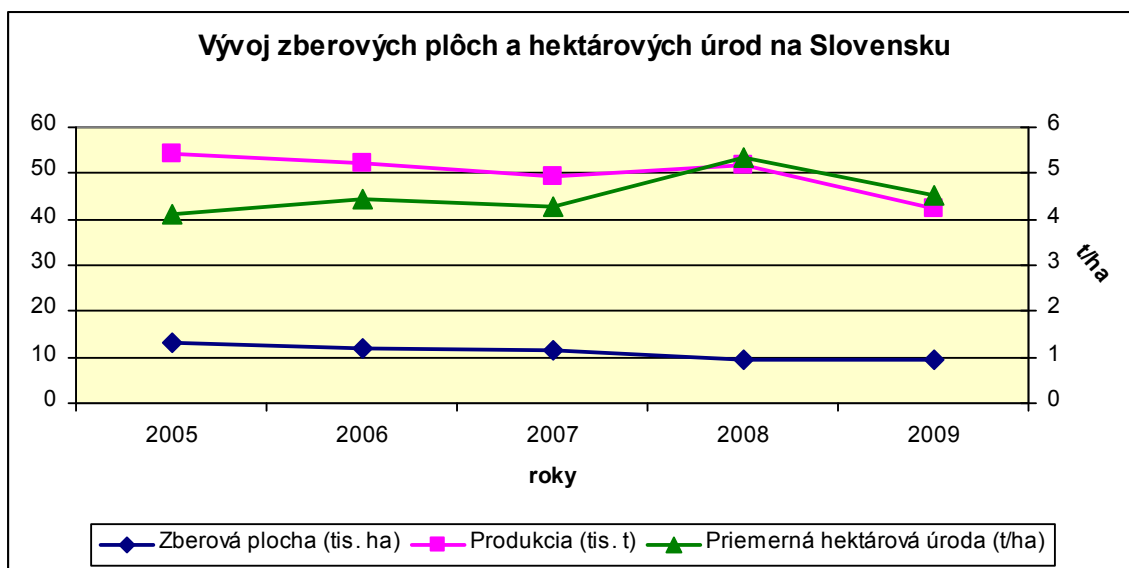
Vinohradnícka oblasť	Plocha (v ha)	Podiel na celkovej ploche (v %)	Počet rajónov	Počet vinohradníckych obcí
Malokarpatská	5 588	28%	12	141
Nitrianska	3 884	20%	9	187
Stredoslovenská	2 320	12%	7	127
Juhoslovenská	4 903	25%	8	129
Východoslovenská	1 582	8%	4	99
Tokaj	1 357	7%	0	7
Spolu	19 634	100%	40	690

Zdroj: ŠÚ SR, VÚEPP, vlastné spracovanie

Vstupom Slovenska do EÚ, v roku 2004, sa naša krajina zaradila medzi najmenších producentov vína v rámci spoločenstva. V roku 2009 bola na Slovensku hektárová úroda 4,51 t/ha, čo predstavovalo 42 131 t hrozna. Muštové hrozno a hybridy tvorili 41 806 ton z celkového množstva úrody. Vývoj cien na trhu s hroznom a vínom má klesajúcu tendenciu. Podľa VÚEPP sa priemerná cena muštového hrozna v roku 2009 v porovnaní s rokom 2008 znížila o 17,9 % na 303,41 EUR/t a priemerná ročná cena stolového hrozna klesla o 5,8 % na 540,07 EUR/t.

Obr. 1

Vývoj zberových plôch a hektárových úrod na Slovensku

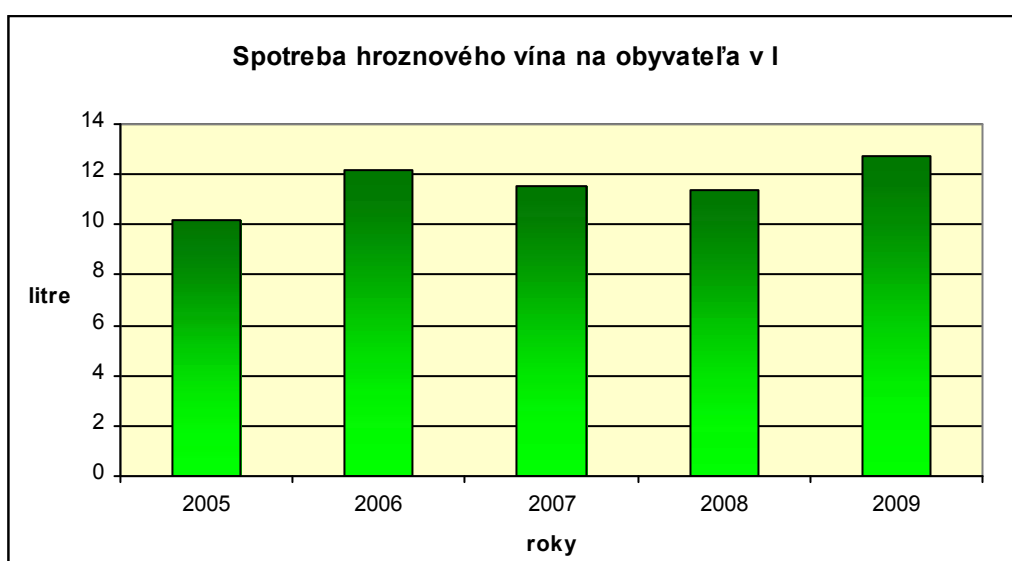

Zdroj : VÚEPP, vlastné spracovanie

Taktiež nám patrí jedna z posledných priečok rebríčka v spotrebe vína na osobu. Predbežne sa na rok 2009 odhaduje nárast spotreby vína na jedného obyvateľa o 1,3 litra (teda 11,4 %) na 12,7 litra. Cieľom vlády je však dosiahnuť v nasledujúcom období sebestačnosť v nápojoch vyrábaných z hrozna a sčasti v spotrebe stolového vína.

Obr. 2

Spotreba hroznového vína na Slovensku v litroch

Zdroj : VÚEPP, vlastné spracovanie

Z uvedeného vyplýva, že postavenie slovenských vinohradníkov sa zhoršuje vzhľadom na rentabilnosť produkcie hrozna. Pestovatelia hrozna, ktorí nemajú vlastné spracovateľské kapacity, budú z tohto dôvodu nútení znižovať plochy obrábaných vinohradov, pretože dopestované hrozno predajú len za veľmi nízke ceny. Výrobcovia sa stretávajú aj s ďalším problémom prichádzajúcim so stúpajúcou konkurenciou v podobe importovaných vín. Účasť dovozových vín na celkovej spotrebe sa postupne zvyšuje a existuje predpoklad, že dorastie až na úroveň domácej spotreby. Slovenskí výrobcovia donedávna vyvážali takmer celú produkciu do Českej republiky. Súčasnosť je však iná. Vývoz našich vín do Česka výrazne klesol a výrobcovia sú nútení hľadať si nové trhy na export.

4.3.1.1 Zahraničný obchod SR s vínom a hroznom

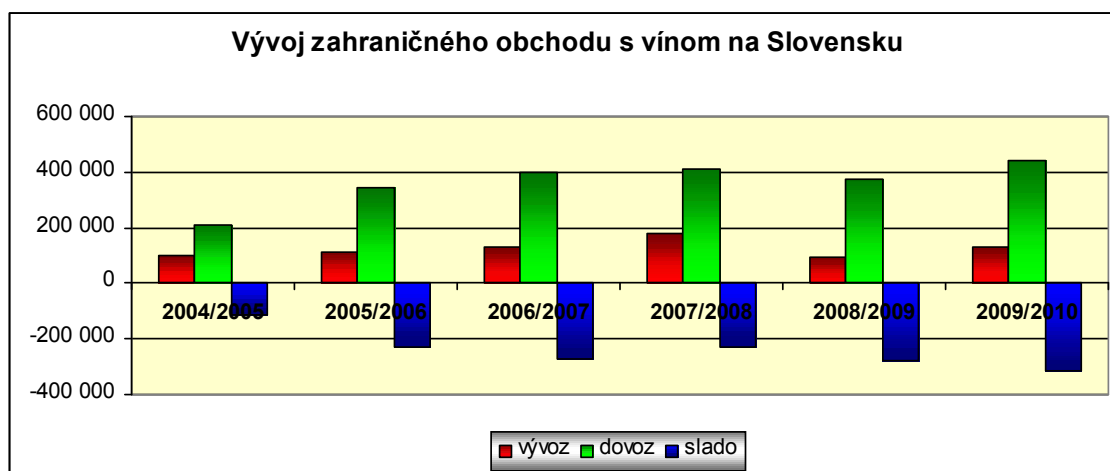
Zahraničný obchod so stolovým vínom vykazuje vo vinárskom roku 2009/2010 záporné saldo -18,47 mil. EUR. Výška dovozu danej komodity v tomto roku má hodnotu 20,18 mil. EUR, výšku vývozu predstavuje suma 1,71 mil. EUR. V porovnaní s predchádzajúcim rokom množstvo dovozu kleslo o 12,7%. Na celkovom importe vína sa podieľali krajiny EÚ 82%. Najväčší importéri v sledovanom období boli Taliansko (64%) a Nemecko (21,7%). Slovenská republika vykazuje taktiež záporné saldo v zahraničnom obchode s muštovým hroznom. Jeho hodnota je -1,49 mil. EUR. Dovoz tvorí 1,52 mil. EUR a vývoz 0,03 mil. EUR. V objemovom vyjadrení export prevýšil import o 1 639 t.

Vo vinárskom roku 2009/2010 sa na územie Slovenska doviezlo víno v hodnote 88,886 mil. EUR. Hodnota vyvezeného vína predstavuje sumu 10,51 mil. EUR, čo v konečnom dôsledku spôsobuje záporné saldo zahraničného obchodu v hodnote -78,35 mil. EUR. V objemových jednotkách predstavuje výšku dovezeného vína 440,1 tis. hl, čo je o 17,7 % viac ako v predchádzajúcom vinárskom roku 2008/2009. Import sudového vína sa zvýšil o 19,9% (t.j. 21 tis. hl), import vína do 2 litrov o 18,1% (t.j. 45,1 tis. hl). Vzástol aj dovoz vína z tretích krajín. Podľa výpočtov VÚEPP sa medziročne zvýšil o 4,4% (teda o 1,35 tis. hl). Celý objem dosiahol výšku 18,77 tis. hl.

V porovnaní s vinárskym rokom 2008/2009 sa celkový export vína zvýšil o 36,5% (34,2 tis. hl). Vývoz vína nad 2 litre sa zvýšil o 35,2% (19,4 tis. hl), vývoz do 2 litrov vzrástol o 38,9% (14,9 tis. hl). Celkový objem exportu vína do tretích krajín tvorilo víno do 2 litrov vo výške 0,30 tis. hl. Medziročne vzrástol vývoz vína do tretích krajín o 0,3% (0,04 tis. hl).

Obr. 3

Vývoj zahraničného obchodu s vínom v SR v hl

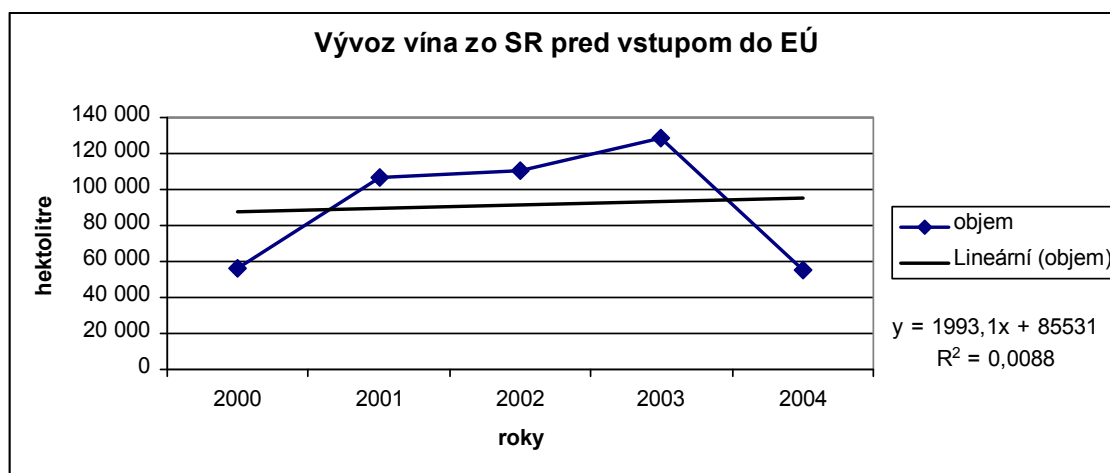
Zdroj : VÚEPP, vlastné spracovanie

Od vstupu Slovenska do Európskej Únie sa zmenil spôsob uverejňovania údajov o hospodárení vinohradníkov. Kým do roku 2004 sa tieto údaje zobrazovali podľa kalendárnych rokov, po tomto roku sa metodika zverejňovania údajov preorientovala na zobrazovanie v hospodárskych rokoch. Z uvedeného dôvodu budú údaje o vývoze a dovoze rozdelené podľa rozdielneho uverejňovania údajov.

Na základe štatistickej metódy, regresnej analýzy predošlých a súčasných období, sa pokúsime zistiť závislosť dovozu a vývozu vína od času, teda či vstup SR do EÚ mal vplyv na slovenský zahraničný obchod s vínom. Analýzu exportu a importu pred vstupom a po vstupe do spoločenstva zobrazujú *Obr. 4 – 7*.

Obr. 4

Vývoz vína zo Slovenska pred vstupom do EÚ v hl

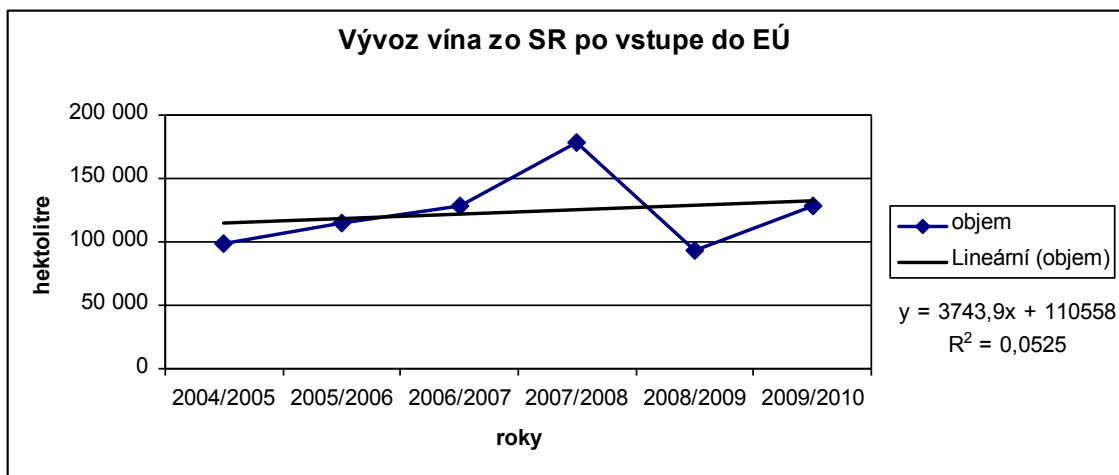

Zdroj : VÚEPP, vlastné spracovanie

Z obrázku môžeme vidieť, že vývoj exportu pred vstupom do Európskej Únie je nelineárny. Nachádza sa v ňom veľa výkyvov, teda nie je jasný konkrétny trend vývoja. Na základe vysokej hodnoty Significance F nebola preukázaná štatistická významnosť vplyvu na rast vývozu v dôsledku plynutia času. Z tohto dôvodu usudzujeme, že na vývoz vplývali aj iné faktory ako bol čas. Uvedené potom vysvetľuje aj nízku hodnotu R^2 (0,0088).

Obr. 5

Vývoz vína zo Slovenska po vstupe do EÚ v hl

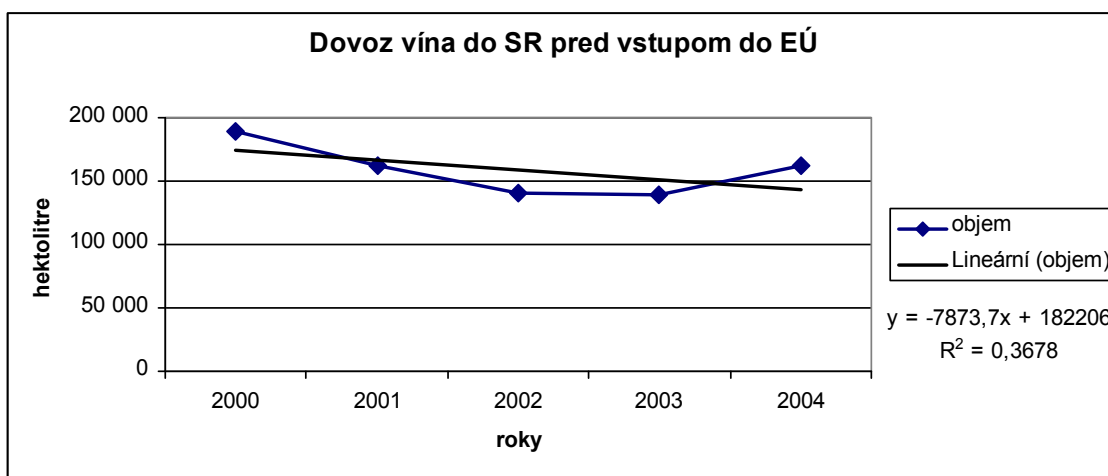

Zdroj : VÚEPP, vlastné spracovanie

Po vstupe do EÚ, v roku 2004, nenastala výrazná zmena v trende vývoja. Situácia je podobná, dochádza k výkyvom vo vývoze. Na rozdiel od predchádzajúceho grafu, objem vývozu je väčší po vstupe ako pred vstupom do spoločenstva. Jedným z možných vplyvov na zväčšenie objemu exportu môže byť aj fakt, že vstupom do EÚ sa odstránili colné bariéry, ktoré komplikovali zahraničný obchod. No na druhej strane existuje len málo konkrétnych dlhodobých dohôd medzi slovenským producentom a zahraničnými odberateľmi.

Obr. 6

Dovoz vína na Slovensko pred vstupom do EÚ v hl

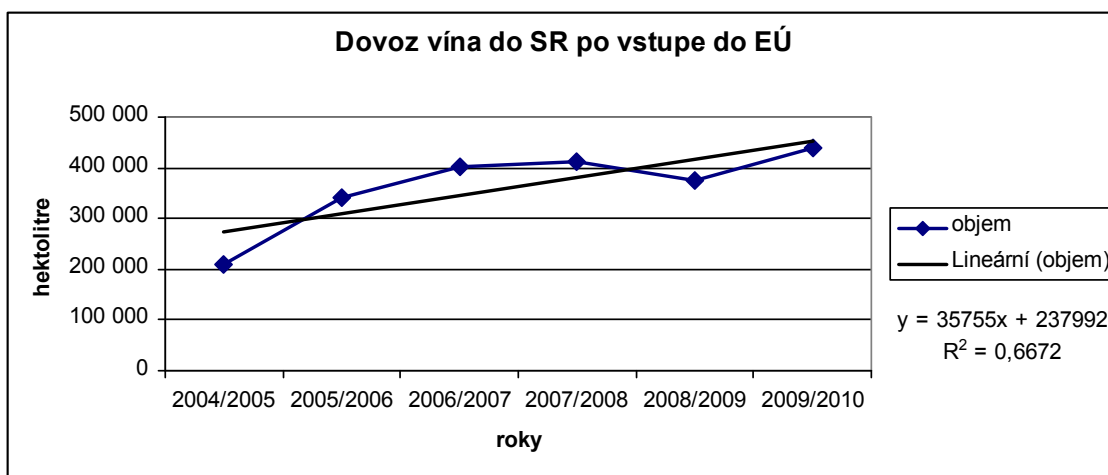

Zdroj : VÚEPP, vlastné spracovanie

Pred vstupom do spoločenstva klesal dovoz priemerne ročne o 7 874 hl. V čase vstupu (2004) sa trend vývoja zmenil a dovoz komodity začal rásť. Tento trend pokračoval až do hospodárskeho roku 2009/2010. Výnimkou bol len rok 2008/2009, kde ešte stále pretrvávali účinky hospodárskej a finančnej krízy na svetové trhy. Ako je možné vidieť v *Obr. 7*, od vstupu SR do EÚ priemerne ročne rastie dovoz vína o 35 755 hl.

Obr. 7

Dovoz vína na Slovensko po vstupe do EÚ v hl

Zdroj : VÚEPP, vlastné spracovanie

Aj keď je viditeľná zmena v objemoch vývozu a dovozu po vstupe do EÚ, zásluhu na tom môžu mať aj rôzne výhody a nevýhody plynúce z členstva, ako

napríklad Spoločná organizácia trhu s vínom v EÚ. Značný vplyv vytvárajú aj iné svetové organizácie, ktorých je Slovensko členom, je to napríklad WTO, ktoré prijalo Dohodu o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva – TRIPS.

4.3.1.2 Vplyv WTO a EÚ na zahraničný obchod s vínom v SR

Vzhľadom na fakt, že sa vo svete obchoduje s mnohými finančne náročnými komoditami, bolo potrebné zabezpečiť opatrenia na ich ochranu pred kopírovaním alebo zneužitím. Každá krajina má však rozdielnu legislatívu na ochranu duševného vlastníctva, preto sa členské štáty Svetovej obchodnej organizácie (WTO) rozhodli vytvoriť jednotnú úroveň ochrany, ktorá by platila v každom štáte rovnako. Na základe uvedeného sa po rokovaníach dňa 1. januára 1995 dostala do účinnosti Dohoda o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva – TRIPS. Multilaterálna dohoda TRIPS sa venuje ochrane práv duševného vlastníctva v rámci troch oblastí, a to medzinárodné štandardy, vymožitelnosť práv duševného vlastníctva a urovnávanie sporov. Jednou zo siedmich hlavných kategórií sú aj zemepisné označenia. Podľa tejto Dohody sa za zemepisné označenie považuje také označenie, ktoré určuje tovar pochádzajúci z určitého územia a je možné ho charakterizovať na základe znakov, ktoré možno pripísať jeho zemepísneho pôvodu. Na vytvorenie multilaterálneho systému registrácie zemepisných označení pre vína a liehoviny bolo vynaložené nadpriemerné úsilie, ktorého výsledkom bolo založenie mnohostranného registra pre zemepisné označenie pre vína a liehoviny, a rozšírenia ochrany aj na ostatné zemepisné označenia. Nie je to tak dávno, čo bolo zneužitých 41 názvov produktov, väčšinou sa jednalo o pochúťky - delikatesy, pochádzajúce z Európy. Preto Európska komisia tlačila na orgány WTO, aby zaviedli opatrenia, na základe ktorých budú môcť značky používať iba tí výrobcovia, ktorí majú sídlo v daných regiónoch. Z európskych produktov sa to najčastejšie týka francúzskych, talianskych a španielskych výrobkov.

Pri sledovaní bilancie zahraničného obchodu Európskej Únie zistíme, že sa v priebehu posledných 10 rokov zvýšil dovoz vína z USA, Chile, Austrálie alebo z Nového Zélandu. Jedná sa zväčša o dovoz lacného a menej kvalitného vína. Vývoz za posledné obdobie rástol len pomalým tempom oproti dovozu. Uvedená situácia vyjadruje, že na európskom trhu vzniká prebytok domácej produkcie, ktorá nenachádza svoje uplatnenie na trhu. Vzniknutý stav sa rozhodla EÚ riešiť reformou Spoločnej organizácie trhu s vínom. Navrhnutá reforma by mala priniesť efektívnejšie využívanie

rozpočtu pre vinárstvo (1,3 miliardy EUR), zvýšiť konkurencieschopnosť producentov z Európy, a tým získať podiely na trhu a dobrý imidž pre svoje výrobky. Nová Spoločná organizácia trhu s vínom nadobudla platnosť 1. augusta 2008.

Pre Slovenskú republiku, ako členský štát EÚ, preto vznikla povinnosť implementovať nové opatrenia, plynúce z novej Spoločnej organizácie trhu s vínom, do svojho právneho poriadku. Vláda preto prijala zákon č. 313/2009 Z. z. o vinohradníctve a vinárstve, ktorý nadobudol platnosť 1. septembra 2009. Prijaté zmeny však pre Slovensko neznamenajú len prínosy, ale aj ohrozenia. Najväčšie zmeny, oproti predchádzajúcemu zákonu, sa objavili pri obmedzení používania cukru na dosládanie muštu a prechod na nové označovanie vína, ktorého základom je zemepisný pôvod. Nové kategórie označovania vyprodukovaného vína sú víno bez zemepisného označenia, víno s chráneným zemepisným označením a víno s chráneným označením pôvodu.

Nové označovanie vín spôsobuje na našom trhu chaos. Slovenskí vinári sa snažili spotrebiteľov naučiť rozlišovať rôzne kategórie, napríklad neskorý či ľadový zber, kabinetné alebo slamové víno. Aj spotrebiteľ, po dvadsiatich rokoch používania tohto označenia, konečne začal konzumovať kvalitnejšie vína na úkor stolových. No s prichádzajúcou novelizáciou vinárskeho zákona sa úsilie vinárov javí ako zbytočné. SR prešla na nový systém označovania vín, pri ktorom sa presadzuje pôvod a špecifické podmienky v oblasti pestovania viniča. Tento apelačný systém je vytvorený na základe podmienok tradičných vinohradníckych krajín. Systém predpokladá, že v krajine sú nemenné prírodné a podnebné podmienky, tradície, odrody a enologické postupy. Na slovenskom trhu snáď iba Tokaj spĺňa tieto podmienky – má tri odrody, ktoré sa viažu k jeho územiu a zákazník presne vie, čo môže od neho očakávať.

Najväčšie výhody pri aplikácii nových označení získali krajiny nachádzajúce sa na južnej pologuli. Apelačný systém je u nich už udomácnенý a v podstate ťažia z danej situácie vo svoj prospech. Tým, že nemusia označovať stolové vína, vzniká pre nich výhoda v podobe ľahšieho vývozu nadbytočnej produkcie nekvalitného produktu. Pre slovenských trh s vínom to ale znamená, že sa rapídne zvýšil dovoz menej kvalitného vína zo zahraničia. A apelačný systém zasa spôsobuje, že aj kvalitné akostné vína, ktoré nedokážu splniť podmienky pre udelenie označenia chráneného pôvodu, sa môžu dostať

do jedného vreca so stolovými. Pre vinárov opäť nastáva situácia, kedy budú musieť najskôr zabezpečiť osvetu spotrebiteľa, naučiť ho rozlišovať jednotlivé kategórie a až potom budú schopní presadiť svoje výrobky na trhu.

4.3.2 Členenie slovenského vinohradníckeho regiónu

Slovenský vinohradnícky región sa rozdeľuje na šesť oblastí : Malokarpatská vinohradnícka oblasť, Juhoslovenská vinohradnícka oblasť, Stredoslovenská vinohradnícka oblasť, Nitrianska vinohradnícka oblasť, Východoslovenská vinohradnícka oblasť, Tokajská vinohradnícka oblasť. Jednotlivé oblasti sa ďalej delia na 40 vinohradníckych rajónov a 690 obcí. V súčasnosti registrujeme asi 17 tisíc hektárov viníc na území Slovenskej republiky. Dnes je v Listine registrovaných odrôd evidovaných 23 bielych muškátových odrôd, 10 modrých muškátových odrôd a 3 tokajské odrody. Víno, ktoré sa ponúka na trhu sa môže vyrábať iba z týchto registrovaných odrôd.

Malokarpatská oblasť sa rozdeľuje na 12 rajónov, a to sú stupavský, skalický, záhorský, pezinský, doliansky, bratislavský, modranský, senecký, trnavský, orešiansky, vrbovský a hlohovecký.

Juhoslovenskú oblasť delíme na 8 rajónov, ktoré tvoria dunajskostredský, šamorínsky, palárikovský, hurbanovský, galantský, strekovský, komárňanský a štúrovský.

V stredoslovenskej vinohradníckej oblasti nájdeme 7 rajónov : vinický, hontiansky, modrokameský, ipeľský, tornaľský, fil'akovský a gemerský.

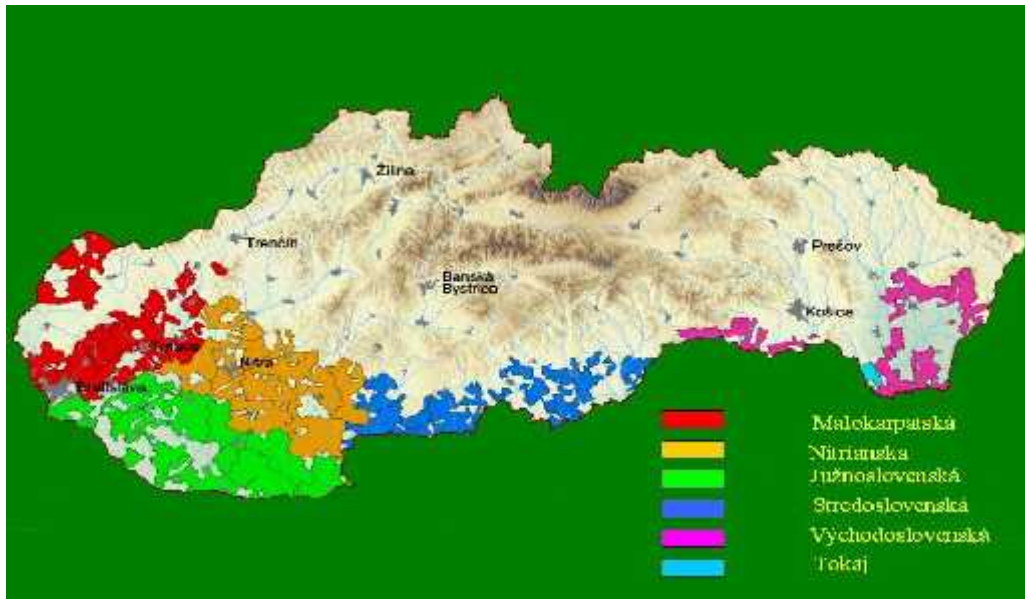
Na území nitrianskej oblasti sa nachádza 9 rajónov : nitriansky, zlatomoravský, radošinský, šintavský, pukanecký, vrábeľský, žitavský a tekovský.

Východoslovenská vinohradnícka oblasť má 4 rajóny, a to sobranecký, kráľovochlmecký, michalovský a moldavský.

Slovenská Tokajská vinohradnícka oblasť sa nedelí na rajóny, ale tvoria ju niekoľké obce, ktoré sa rozprestierajú na viac ako 900 hektároch.

Obr. 8

Mapa vinohradníckych oblastí na Slovensku

Zdroj: Zväz výrobcov hrozna a vína

Malokarpatská vinohradnícka oblasť

Vinohrady rozliehajúce sa na strmých svahoch Malých Karpát patria k najstarším a najrozsiahlejším na území Slovenska. V západnej časti SR pokrývajú vinice viac ako 5 819 ha. Vinič sa pestuje na hlinito-piesočnatých a kamenistých pôdach. V kombinácii so slnkom sa tu vytvárajú ideálne podmienky pre kvalitné hrozno. Vína z tejto oblasti sú typické svojou decentnou vôňou, plnou a kyslastou chuťou. Najviac pestované odrody v tomto kraji sú Veltlínske zelené, Rizling vlašský, Rizling rýnsky, Frankovka modrá a Modrý Portugal. K najznámejším a veľmi významným výrobcov vína v Malokarpatskej oblasti patria Vitis Pezinok a Vinohradnícka spoločnosť Modra. K známym výrobcov zaradíme aj piatich slovenských vínnych princov, a to Masaryk zo Skalice, Laco Šebo zo Šenkvic, Mrva & Stanko z Trnavy, Matyšák a Pavekla & Sobolič z Pezinku. Kvalitné vína ponúkajú aj ďalší vinohradníci : Gáži z Častej, Mikuš v Dolanoch, Valenta vo Vajnorochoch a Bočko v Orešanochoch.

Zvláštny terroir Malých Karpát dodáva vínam špecifické sensorické vlastnosti. Medzi malokarpatskými vínami môžeme nájsť veľmi kvalitné ušľachtilé vína. V poslednom období sa na karpatských svahoch objavili aj nové moderné odrody – Chardonay, Muškát moravský, Aurélius i Devín.

Juhoslovenská vinohradnícka oblasť

Naša najteplejšia vinohradnícka oblasť sa nachádza v Podunajskej nížine. Hrozno sa pestuje na hlinitých a piesočnatých pôdach. Z bielych odrôd sa tu mimoriadne darí Rizlingu vlašskému, Rizlingu rýnskemu, Tramínu červenému a Silvánskemu zelenému. Oblasť je vhodná aj na pestovanie viniča, z ktorého je možné vyrábať najkvalitnejšie víno – akostné s prívlastkom. Sem patria odrody ako Devín, Sauvignon a Chardonay. Úspech v zahraničí zaznamenali najmä vína od Mira Pertecha.

Stredoslovenská vinohradnícka oblasť

Stredoslovenská vinohradnícka oblasť sa rozprestiera od juhu Krupinskej pahorkatiny až po Ipeľskú nížinu. Vinohrady sa nachádzajú v teplom a suchom podnebí s miernymi zimami. V severnej časti sú podmienky o niečo drsnejšie a zimy chladnejšie. Vhodná klimatická a geografická poloha zabezpečuje, aby boli vína čisté a svieže.

Z bielych muškátových odrôd sa tu darí najmä Rizlingu vlašskému, Veltlínskemu zelenému a Rulandskému bielemu. Modré odrody frankovky a kabernety dostávajú vďaka dobrým podmienkam škoricovú a vanilkovú vôňu. Známi producenti zo stredného Slovenska sú Movino z Veľkého Krtíša a Ing. Domin (Natural Alimentaria), ktorý pestuje biovína.

Nitrianska vinohradnícka oblasť

MALÍK, F. (2007, s. 84) nazval víno z Nitrianskej vinohradníckej oblasti „...ozdobou i slávou stola“. Autor hovorí, že spektrum nitrianskych vín je komplexné. Podľa neho obsahuje všetky médiá mladé a vyzreté, ľahké a extraktívne, tiché a šumivé, menej voňavé i decentne aromatické. Vzhľadom na geografickú a odrodovú rôznorodosť sa tu nájdú aj aromatické odrody Muškát Ottonel alebo Irsai Oliver, z ktorých sa vyrábajú šumivé vína. Výrobcovia šumivých vín – Pálffy a Hubert J.E., a. s. sú schopní konkurovať Európskym šumivým vínam. Za najvýznamnejších producentov v tejto oblasti sa považujú Víno Nitra a Vinárske závody Topoľčianky.

Východoslovenská vinohradnícka oblasť

Najmenšiu vinohradnícku oblasť tvorí len necelých 800 hektárov viníc. Jej územie siaha od miernych svahov Vihorlatu až po okraj Východoslovenskej nížiny. Vinič sa pestuje na rôznych pôdach od ťažkých ílovito-hlinitých až po ľahké piesočnaté

pôdy. Kvôli drsnému podnebiu s tuhými mrazmi sa tu pestuje len určitý sortiment odrôd. Najlepšie sa tu darí Rizlingu vlašskému, Silvánskemu zelenému, Rulandskému bielemu, Tramínu červenému a odrode Müller Turgau. V poslednom období sa územie rozširuje o plochy, ktoré majú kamenisto-piesočnatú pôdu. Tieto pôdy dávajú dobrý základ pre pestovanie kvalitných druhov viniča Chardonay a Rizling rýnsky. Známy výrobca vín vo Východoslovenskej vinohradníckej oblasti je Vino – Vin Slovensko, spol. s r. o.

Slovenská tokajská vinohradnícka oblasť

Oblasť sa nachádza na juhovýchode Slovenska a tiahne sa popri hraniciach s Maďarskom. Na územie Slovenska zasahuje len časť z maďarskej tokajskej vinohradníckej oblasti. Tri základné odrody Furmint, Lipovina a Muškát žltý sa pestujú na tufových pôdach sopečného pôvodu. Pomocou oxidatívneho spracovania a plesne *Botrytis cinerea* vzniká víno s jemnou nevtieravou chuťou, ktoré niektorí autori označujú ako kráľovský mok. Výrobou a predajom tohto jedinečného vína sa zoberá vínný princ Jarko Ostrožovič.

4.3.3 Legislatívny rámec vinohradníctva a vinárstva na Slovensku

1. septembra 2009 vstúpil do platnosti Zákon č. 313/2009 Z. z. o vinohradníctve a vinárstve. Vychádza z predošlého zákona č. 182/2005 Z. z. o vinohradníctve a vinárstve v znení neskorších predpisov zákona č. 283/2007 Z. z. a implementuje v sebe nariadenie Rady (ES) č. 479/2008.

V zákone o vinohradníctve a vinárstve sú ustanovené podmienky pestovania viniča na registrovaných plochách nachádzajúcich sa vo vinohradníckych oblastiach, ako aj podmienky výroby vinárskych produktov a ich uvádzania na trh v záujme zabezpečenia zdravotnej neškodnosti a kvality. Tento zákon ďalej ustanovuje povinnosti fyzických a právnických osôb, ktoré vinič pestujú na vinohradníckej ploche, sú vlastníkami alebo užívateľmi vinohradníckych plôch, dorábajú hrozno, vrúble, podnikové odrezky a viničové sadenice, vyrábajú hroznový mušt, burčiak a hroznové víno, nakladajú s ním alebo ho uvádzajú na trh, výkon štátnej správy a kontroly nad vinohradníctvom a vinárstvom a vedenie vinohradníckej a vinárskej evidencie. Ustanovenia osobitných predpisov týkajúce sa zdravotnej neškodnosti a vedenia evidencie vína uvádzaného na trh nie sú týmto zákonom dotknuté. Tento zákon sa

nevzťahuje na hrozno určené na priamu spotrebu, hroznovú šťavu, zahustenú hroznovú šťavu a vínny ocot.

Pod pojmom vinohradníctvo zákon rozumie súhrn činností zameraných na pestovanie viniča, podpníkového viniča, výrobu podpníkových odrezkov, vrúbľov, viničových sadeníc, výsadbu a ošetrovanie vinohradníckych plôch, ako aj na zber hrozna. Ako vinárstvo zákon opisuje súhrn činností zameraných na spracovanie hrozna na víno, jeho ošetrovanie, nakladanie s ním a na jeho uvádzanie na trh. Vinohradníkom je fyzická alebo právnická osoba, ktorá pestuje vinič, vyrába alebo uvádza na trh hrozno, odrezky, vrúbľe, viničové sadenice, vysádza a ošetruje vinohrady a vinárom je fyzická alebo právnická osoba, ktorá vyrába a uvádza na trh vinárske produkty.

Novela zákona o vinohradníctve a vinárstve platná od 1. septembra 2009 priniesla so sebou významné zmeny. Základná štruktúra zákona ostala v podstate nezmenená a zmeny sa nedotýkajú oblastí, v ktorých sú zahrnuté podporné opatrenia. Najväčšia zmena v zákone sa týka najmä označovania vín. Pôvodné označenie vín sa delilo na stolové vína, oblastné, akostné, odrodové a značkové vína. V pôvodnej kategorizácii predstavovali najkvalitnejšie vína akostné vína s prívlastkom. Podľa novely zákona sa ruší pomenovanie stolové víno a každé víno môže byť označené odrodou a ročníkom alebo krajinou pôvodu, aj keď sa bude jednať o najmenej kvalitné víno. Zaviedli sa nové označenia vín a to víno bez zemepisného označenia (doterajšie stolové víno), víno s chráneným zemepisným označením - regionálne víno (bývalé oblastné víno) a víno s chráneným označením pôvodu. Akostné vína a akostné vína s prívlastkom sa stávajú tradičným výrazom. Zavádza sa aj označenie Districtus Slovakia Controllatus, ktoré má skratku D.S.C., a toto označenie by malo byť pridelené len vínam výnimočnej kvality. Ďalšou novinkou v novele zákona je zavedenie apelácií. Tie sa týkajú pôvodu hrozna a jeho zdôraznenie. Ďalej zákon ustanovuje spôsoby ošetrovania vína a technológiu spracovania hrozna.

4.4 Globalizácia a regionalizácia na trhu s vínom

4.4.1 Globalizácia v slovenskom vinárskom sektore

Na začiatku 90.-tych rokov ešte nebol preukázateľný vplyv globalizácie a ani regionalizácie v sektore vinárstva na území Slovenska. Tento jav zapríčinil vtedajší systém v ekonomike štátu, ktorého cieľom bolo dosiahnutie sebestačnosti na trhu s vínom. Zamýšľaný plán sa aj podarilo zrealizovať, a to najmä z dôvodu intenzívnej

výsadby vinohradov odrodami, ktoré sa vyznačovali vysokou rodivosťou. Ďalší faktor, ktorý napomohol plneniu plánu, bolo vybudovanie veľkých spracovateľských kapacít, ktoré boli schopné vyprodukovať veľké množstvo identického produktu. V tomto období sa globalizácia prejavovala len minimálne, pretože hypermarkety sa na našom území udomácnili až začiatkom 21. storočia. Za začiatok trendu globalizácie na trhu s vínom sa považuje vstup Slovenskej republiky do Európskej Únie v roku 2004. Naším vstupom sa odstránili colné bariéry, čo viedlo k zvýšeniu importu zahraničných vín do krajiny. Spotrebiteľia si začali uvedomovať pomer medzi cenou a kvalitou, a tým smerovali ich preferencie skôr k zahraničným vínam ako k domácim.

Situácia na trhu s vínom, v kontexte globalizácie, sa môže chápať ako prispôbenie sa distribútorom, ktorí vyžadujú pravidelné dodávky tovarov. U daných tovarov vyžadujú štandardnú a konštantnú akosť a organoleptické vlastnosti. V globalizácii môžeme pozorovať určitú filozofiu zámorských vinohradníckych krajín, ktorá sa zameriava na kvalitný marketing a komunikáciu so spotrebiteľom, no v neposlednom rade aj na výrobu. Výsledný efekt ich taktiky sa prejavuje na obmedzení časovej a priestorovej variability charakteru vín, a tým sa vinárstvo približuje k pomenovaniu „víno ako coca-cola“. Spotrebiteľia týmto spôsobom nadobúdajú jednoduchšiu orientáciu medzi výrobkami. Legislatíva zámorských krajín v oblasti vinohradníctva je o čosi miernejšia voči pestovateľom hrozna. V týchto krajinách neexistujú akostné kategórie, štát nepodporuje odvetvie prostredníctvom dotácií a ani sa nevykonávajú oficiálne kontroly, taktiež oblasť požiadaviek na enológiu a označovanie vín je veľmi voľná.

Slovenský trh s vínom do značnej miery ovplyvňuje a komplikuje Spoločná organizácia trhu s vínom, ktorá v mnohých oblastiach uprednostňuje vinohradnícke krajiny z juhu Európy a do znevýhodneného postavenia sa dostávajú krajiny v strednej Európe. Slovenskí vinári majú potom problém napĺňať požiadavky hypermarketov na pravidelné dodávky kvalitných vín. Teda tu nastáva problém v stupňujúcom procese globalizácie a budúcnosť sa javí ako problematická.

4.4.2 Regionalizácia v slovenskom vinárskom sektore

Regionalizáciu v oblasti vinárstva by sme mohli charakterizovať ako zdôrazňovanie senzorických vlastností vína, ktoré ovplyvňujú prírodné a geografické podmienky vinohradov. Regionálny prístup je špecifický najmä pre tradičné vinohradnícke oblasti v rámci EÚ a Spoločnej organizácie na trhu s vínom.

V rámci legislatívy, platnej na území Európskej Únie, je stanovený oficiálny akostný režim, ktorý vidí základ na geografickom pôvode hrozna. Prírodné podmienky vinohradov hrajú dôležitú úlohu pri určovaní odrodového zloženia v jednotlivých regiónoch. Označovanie a enológia obsahujú predpisy, ktoré sú komplikované a veľmi podrobné. Na základe týchto opatrení potom vzniká množstvo rozličných druhov výrobkov, v ktorých sa neskúsený spotrebiteľ ľahko stratí.

Vzhľadom na variabilitu prírodných podmienok, v ktorých sa pestuje vinič, segment vinárstva na Slovensku inklinuje k regionalizácii. Už počas 90-tych rokov regionalizácia upevnila svoje postavenie na našom území. Vznik väčšej konkurencie a zvyšujúcej sa náročnosti spotrebiteľa spôsobil zlepšovanie kvality akostných vín. K zlepšovaniu kvality ponúkaných vín prispela aj nová legislatíva v rámci vinárstva a vinohradníctva, ako aj úmysel vlády vstúpiť do Európskej Únie. Tesne pred vstupom do EÚ, v roku 2004, sa vývoj na trhu s vínom stabilizoval a začali sa rozvíjať malé a stredné vinárske podniky. Ak si naši vinári chcú udržať tento dosiahnutý trhový podiel, mali by začať presadzovať výrobky s regionálnym základom. Vhodným spôsobom udržania si pozície je aj priama komunikácia so spotrebiteľmi a ich neustála osвета.

Pri porovnávaní globalizácie a regionalizácie na trhu s vínom objavíme akúsi protirečivosť. Z hľadiska globalizácie sa efekt prejavuje v krátkodobom horizonte. Výrobky sú prezentované jednoduchšie, tým pádom im rozumie každý spotrebiteľ, a navyše sú ľahšie dostupné. Regionalizácia sa v tomto smere prejavuje ako zaujímavejšia skôr pre odbornú verejnosť a vášnivých konzumentov vína. Ekonomicky je zaujímavá zo stredno- až dlhodobého hľadiska. Tu môžeme pozorovať protichodnosť európskej legislatívy, ktorá zaväzuje výrobcov šírením regionalizácie, no na druhej strane naplno liberalizuje globalizovaný obchod s vínom.

4.4.3 Terroir – Geografické označenie

Na trhu s vínom po celom svete existuje niekoľko systémov kategorizácie vín v závislosti od faktora, ktorý brali odborníci do úvahy. Tradičné vinohradnícke krajiny ako Španielsko, Francúzsko a ďalšie založili označovanie svojich vín na základe pôvodu a podmienok, teda na terroir. Systém kategorizácie vín na našom území, ale aj v susediacich krajinách, pochádza z pôvodnej nemeckej legislatívy, no s postupom času sa začína aj tu udomácňovať systém terroir.

Na pestovanie viniča vplývajú viaceré podmienky, ktoré sú dané rôznymi činiteľmi. Na vyjadrenie celého súboru týchto podmienok sa využíva francúzsky výraz „terroir“. Pojem terroir by sme mohli charakterizovať ako komplex pôdnych a klimatických podmienok, geologickej stavby podložia a tomu adekvátne odrodová skladba viniča. Slovo „terroir“ je odvodené z francúzskeho jazyka a mohli by sme ho preložiť ako „zem, územie“. V období stredoveku predstavoval tento pojem územie ako spoločenskú jednotku (dedinu). V neskoršom období malo slovo význam územia ako provincie, vidieka, ktorý bol obývaný nejakým vidieckym spoločenstvom. Terroir zahŕňa v sebe množinu prírodných a humánných činiteľov, ktoré ovplyvňujú jednotlivé výrobky, pochádzajúce z určitého územia. Je možné ich identifikovať pomocou apelácie.

Geografické označenie súvisí s ochranou duševného vlastníctva a s tým spojenou ochranou pred zneužitím a nekalou konkurenciou na trhu. Táto ochrana sa poskytuje všetkým tovarom na trhu, no liehovinám a vínu sa poskytuje ešte o čosi silnejšia ochrana. Na základe svojho členstva v Svetovej obchodnej organizácii, je EÚ povinná presadzovať zásahy v rámci svetovej ekonomiky. Medzi najvýraznejšie zásahy na trhu sa radia – zníženie colných požiadaviek, zrušenie dovozných a vývozných kvót, ponechanie na svojom území voľný obeh zahraničných vín a neporušovanie medzinárodných pravidiel ochrany. Posledná povinnosť hrá dôležitú úlohu na trhu s vínom, keďže sem zaraďujeme aj apeláciu pôvodu vína, čiže jeho zemepisné označenie (terroir).

Na svetovom, ale aj európskom trhu podmienku terroir spĺňajú vína ako napríklad Portské, Champagneské, Shery a rôzne iné. Zo slovenských vín sa svetovej popularite teší víno Tokaj, ktoré sa z časti pestuje aj na území Maďarska. Terroir je dané prírodnými podmienkami, ktoré človek nevie ovplyvniť, ale na druhej strane je len na ňom ako využije tieto podmienky vo svoj prospech. Ak ich zhodnotí vo svoj úžitok a bude vyrábať vysokokvalitné a špeciálne produkty, s využitím svojich znalostí, vyplývajúcich z tradícií a jedinečnosti, môže sa dopracovať k silnému postaveniu medzi svojimi konkurentmi na trhu.

Záver

Hlavným cieľom bakalárskej práce bolo zhodnotiť vplyv globalizácie a regionalizácie na trh s vínom na území Slovenskej republiky. Ako jeden z čiastkových cieľov bolo zhodnotenie vývoja ekonomických ukazovateľov v produkcii vína.

Práca vo svojej teoretickej časti obsahuje vymedzenie pojmov globalizácia a regionalizácia. V tejto časti bol taktiež analyzovaný vývoj trhu s agrokomoditami na Slovensku. Zo zistených informácií môžeme povedať, že vývoj v sektore poľnohospodárstva a potravinárstva na Slovensku zaznamenal pokles, čo sa prejavilo v pasívnom salde zahraničného obchodu. Za príčinu tohto javu môžeme považovať prehlbenie svetovej finančnej a následne hospodárskej krízy.

V poslednej podkapitole teoretickej časti bol opísaný súčasný vývoj vinohradníctva a vinárstva vo svete a v Európskej Únii. Situácia na trhu s vínom vo svete hovorí o rozvoji vinohradníctva v netradičných oblastiach ako sú Amerika, Afrika, Austrália či Nový Zéland. Tieto nové vinárske krajiny majú mnohé komparatívne výhody oproti tradičnej Európe. Týkajú sa najmä klimatických podmienok, vhodného odrodového zloženia, moderných technológií a miernej legislatívy. Uvedené fakty spôsobili nárast produkcie, čo malo negatívny dopad na vinárstvo v Európe. V tradičných oblastiach pestovania viniča sa začali znižovať plochy vinohradov a obmedzila sa produkcia. Vinárom na starom kontinente komplikuje konkurenčný boj legislatíva, ktorá je oveľa prísnejšia ako v zámorských krajinách. Právne nariadenia vyžadujú kategorizáciu vín, kontrolu a presné enologické postupy, čo v zahraničí nie je potrebné.

Nosnou časťou predkladanej práce bola kapitola štyri, Vlastná práca. V tejto kapitole bola stručne opísaná história vinohradníctva a vinárstva na Slovensku a vo svete. Ďalšia časť sa venovala liečivým účinkom vína na ľudské zdravie. V tretej širšej časti práce bol analyzovaný súčasný stav vinohradníctva a vinárstva na Slovensku. Podľa uvedených informácií môžeme konštatovať, že slovenské vinárstvo prechádzalo od roku 1989 rôznymi vývojovými etapami. V súčasnosti v sledovanom sektore prevláda import nad exportom. Naši vinári ustupujú od výroby stolového vína a orientujú sa skôr na kvalitnejšie odrodové vína.

Po vstupe do Európskej Únie sa objavili rôzne problémy, ktorým musia vinári čeliť. Sú to najmä vyššie náklady spojené s vyžadovaním kvalitnejšej konkurencieschopnosti a taktiež účasť na medzinárodnom obchode si vyžaduje vyššie investície. Po otvorení hraníc sa dostáva na naše územie čoraz viac zahraničných vín, ktoré zaplavujú pulty v obchodných reťazcoch. Slovenské vína im môžu len ťažko konkurovať v nízkej cene, pretože potom by bola naša výroba nerentabilná. Z tohto dôvodu sa rozhodli domáci výrobcovia orientovať na výrobu kvalitnejších druhov vín, a tým sa presadiť na zahraničných trhoch. No nárast exportu oproti importu je relatívne pomalý.

Vo poslednej časti štvrtej kapitoly bol analyzovaný dopad globalizácie a regionalizácie na trh s vínom. Globalizácia sa prejavuje vo výrobe menej špecifických vín, no s konštantnou kvalitou. Výrobcovia tieto vína distribuujú do zahraničia pomocou obchodných reťazcov, kde sa k nim ľahšie dostanú aj zahraniční spotrebitelia. Produkty sa tu predávajú pod jednoduchou značkou a sú cenovo výhodné. Tento prístup sa javí ako efektívny, no netreba zabúdať, že aj tu je dôležité vykonávať prieskum trhu a reagovať na zistené požiadavky zákazníkov. V rámci regionalizácie môžeme hovoriť o vytvorení jedinečného druhu vína. Je potrebné vyzdvihnúť špecifiká vinohradníckej oblasti a odrody hrozna, aby výrobok niesol so svojím menom originalitu a nenapodobiteľnosť. V rámci Slovenských vinohradníckych oblastí sa týmito originálnymi a jedinečnými špecifickými vlastnosťami môže pýšiť Tokajská vinohradnícka oblasť so svojím vínom Tokaj.

V závere môžeme konštatovať, že na jednej strane sa svetové mocnosti usilujú o globalizáciu a liberalizáciu celosvetového obchodu, prostredníctvom odstraňovania obchodných prekážok. No na druhej strane legislatívne upravené nariadenia vytvárajú nové prekážky a obmedzenia tým, že vyžadujú splňať kritéria regionalizácie, založené na geografickej jedinečnosti. Európska Únia vyžaduje plnenie týchto nariadení, no napriek tomu nemá žiadny nástroj na to, aby tieto nariadenia aplikovala aj na zahraničné tovary, a tým zmiernila ich konkurenčnú výhodu.

Zoznam použitej literatúry

1. BANAI TÓTH, Pavol. 2005. *Negociačné komoditné režimy a ich vplyv na agroobchodnú bilanciu SR*: dizertačná práca. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre. 2005. 32 s.
2. BELAN, Rudolf – RUMAN, Tibor. 2006. *Európske biele vína*. Bratislava: Ikar. 2006. 299 s. ISBN 80-551-1311-4
3. BERNÁTH, Slavko. 2008. *Vinohradníctvo*. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre. 2008. 137 s. ISBN 978-80-552-0150-4
4. FARKAŠ, Ján. 2002. *Všetko o víne*. Martin: Neografia. 2002 171 s. ISBN 80-88892-47-3
5. HORSKÁ, Elena. 2007. *Medzinárodný marketing*. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre. 2007. 223 s. ISBN 978-80-8069-938-3
6. HUGH, Johnson – ROBINSONOVÁ, Jancis. 2009. *Svetový atlas vína*. Bratislava: Ikar. 2009. 400 s. ISBN 978-80-551-1975-5
7. JUDINOVÁ, Eva. Postavenie slovenského vinárskeho sektora v globalizovanom prostredí: position of Slovak wine sector in globalized environment / Eva Judinová. *In Ekonomika zdrojů českého zemědělství a jejich efektivní využívání v rámci zemědělskopotravinářských systémů: sborník prací z mezinárodního vědeckého semináře*. Zdislavice u Vlašimi. Mlýn Peklo. 1.-3. září 2009. Praha: Česká zemědělská univerzita. Provozně ekonomická fakulta. 2009. 43-49 s. ISBN 978-80-213-2011-6
8. MALÍK, Fedor. 2007. *100 najlepších slovenských vín*. Bratislava: Albert Marenčin – Vydavateľstvo PT. 2007. 184 s. ISBN 978-80-89218-55-4
9. MIKULÁŠOVÁ, Stanislava – ŠIMO, Dušan. 2009. *Marketing hrozna a hroznového vína*. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre. 2009. 147 s. ISBN 978-80-552-0262-4
10. Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR. 2010. *Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v Slovenskej republike za rok 2009: Zelená správa*. Bratislava: Glasstrading s.r.o. – Vydavateľstvo NOI Bratislava. 2010. 55s. ISBN 978-80-89088-95-9
11. RANDUŠKA, Peter. 2009 *Vadamecum o víne*. Bratislava: Ikar. 2009. 335 s. ISBN 978-80-551-2012-6

12. RICHTER, Johan. 2001. *Liečenie vínom*. Bratislava: Eko-konzult. 2001. 167 s. ISBN 80-88809-22-3
13. ŠAJBIDOROVÁ, Viera. 2009. *Vinič hroznorodý, hroznové víno: Situačná a výhľadová správa k 31.7.2009*. Bratislava: VÚEPP. 2010. 43 s. ISBN 978-80-8058-489-4
14. ŠAJBIDOROVÁ, Viera. 2010. *Vinič hroznorodý, hroznové víno: Situačná a výhľadová správa k 31.7.2010*. Bratislava: VÚEPP. 2010. 43 s. ISBN 978-80-8058-544-0
15. ŠIMO, Dušan. 2010. *Agrárny marketing*. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre. 2010. 279 s. ISBN 978-80-552-0472-7
16. UBREŽIOVÁ, Iveta. 2008. *Medzinárodný manažment a podnikanie*. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre. 2008. 159 s. ISBN 978-80-552-0069-9
17. Zákon č. 313/2009 Zb. Národnej rady Slovenskej republiky z 30. júna 2009 o vinohradníctve a vinárstve.
18. BACO, Peter. 2009. Prečo nám hrozí potravinová kríza. Farmár. [Online] 17. 02. 2009. [cit.2011-05-03]. Dostupný na internete: <<http://www.agroserver.sk/news/preco-nam-hrozi-potravinova-kriza>>
19. BUJŇÁKOVÁ, Mariana. (ca 2009). Postavenie poľnohospodárstva v ekonomike SR: Position of the agriculture within the slovak economy. VEGA 1/0403/09. [Online] (ca 2009). [cit.2011-05-03]. Dostupný na internete: <http://www.pulib.sk/elpub2/FM/Kotulic11/pdf_doc/02.pdf>
20. ČERNICKÁ, Lívia – VALO, Peter. 2008. Vinárska vojna: Juh proti Severu?. Farmár. [Online] 07. 01 2008. [cit.2011-04-07]. Dostupný na internete:<<http://www.agroserver.sk/news/vinohradnicka-vojna-juh-proti-severu>>
21. GAŠPARÍKOVÁ, Jana. (ca 2008). Globalizácia, regionalizácia a podnikateľské prostredie (perspektívy a stratégie rozvoja). Prognostický ústav Slovenskej akadémie vied. [Online] (ca 2008). [cit.2011-05-02]. Dostupný na internete: <http://www.prog.sav.sk/?id=Globalizacia_regionalizacia_a_podnikatelske_prostredie>
22. HRONSKÝ, Štefan. (ca 2009). Terroir najdôležitejší znak kvality vína podľa apelácie pôvodu. Slovenská vinárska akadémia Pezinok. [Online] (ca 2009). [cit. 2011-01-31]. Dostupné na internete:

- <http://svapezinok.sk/files/gallery/20091022132107_Apel%C3%A1cie%20p%C3%B4vodu.pdf>
23. CHOSRAVIOVÁ, Renáta. 2009. O možnostiach zefektívňovania slovenského vinohradníctva. Poľnohospodár [Online]. 16. 10 2009. [cit.2011-04-07]. Dostupný na internete: <<http://www.polnohospodar.sk/kategorie-spravodajstva/50-ponohospodar-354/922-o-monostiach-zefektivovania-slovenskeho-vinohradnictva> >
 24. KOVÁČ, Jozef - HRONSKÝ, Vladimír. 2009. Vinohradníctvo a vinárstvo Slovenska . Enovia. [Online] 29. 03. 2009. [cit. 2011-02-04] Dostupné na internete:<http://www.enovia.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=29&Itemid=27>
 25. KRAJČOVIČ, Andrej. (ca 2010). Globalizácia, migrácia a verejné zdravotníctvo. B. m.: B. v. [Online] (ca 2010). [cit. 2010-10-07] . Dostupné na internete:<http://www.jfmed.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/UVZ_Files/Dokumenty_pre_studentov/Krajcovic/globalizacia_handout.pdf>
 26. Ministerstvo hospodárstva SR. 2011. Duševné vlastníctvo. [Online]. 06. 04. 2011. Dostupný na internete: <<http://www.economy.gov.sk/dusevne-vlastnictvo-trips-6618/128303s>>
 27. POLÁČEK, Štefan – POLÁČEK, Miroslav. (ca 2005). Vinohradníctvo a vinárstvo -stručná história a súčasnosť. VITICULTURE & VINICULTURE - Slovakia 2010. [Online] (ca 2005). [cit.2011-02-03]. Dostupný na internete: <http://www.viniculture.sk/o_vine3.html>
 28. ŠARMÍR, Igor. 2010. Prečo sa ceny poľnohospodárskych produktov zbláznili. Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora. [Online] 18. 12. 2010. [cit.2011-05-03]. Dostupný na internete: <<http://www.sppk.sk/index.php?start&pl=61&article=1226>>
 29. ŠMIHULA, Daniel. (ca 2010). Globalizácia a jej sprievodné fenomény. B. m.: B. v. [Online] (ca 2010). [cit. 2010-10-07] . Dostupné na internete: <<http://www.parlamentnykurier.sk/kur129-05/47.pdf>>
 30. TICHÁ, Milena. 2007. Metodický portál, Globalizace a regionalizace světového hospodářství [Online].16. 04. 2007.[cit.2011-02-08]. Dostupný na internete: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/g/1278/GLOBALIZACE-A-REGIONALIZACE-SVETOVEHO-HOSPODARSTVI.html/>>. ISSN 1802-4785

31. UHRINČAŤOVÁ, Eva. (ca 2009). Predikcia dopadu finančnej a hospodárskej krízy na sektor poľnohospodárstva. VÚEPP. [Online]. (ca 2009). [cit.2011-05-05]. Dostupný na internete:
<http://www.vuepp.sk/Aktuality/2009/HDAP1_dopady_krizy.pdf>
32. Vinárstvo je predurčené pre filozofiu regionalizácie. VINO. [Online] 19. 10. 2010. Dostupný na internete: <<http://www.vino.sk/vinarske-aktuality/vinarstvo-je-predurcene-pre-filozofiu-regionalizacie.html>>
33. ŽITŇANSKÝ, Róbert. 2008. Náš spotrebný kôš. Týždeň. č. 18/2008 [Online]. 27. 04. 2008. [cit.2011-05-05]. Dostupný na internete:
<<http://www.tyzden.sk/casopis/2008/18/nas-spotrebnny-kos.html>>